

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS

Aytaç DAĞDEVİR

**BİREYSEL SPOR VE TAKIM SPORU YAPAN SPORCULARIN ÇOKLU ZEKÂ VE
KİNESTETİK ZEKÂ TÜRÜNÜN İNCELENMESİ**

**TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Bekir Barış CİHAN**

YOZGAT-2019

**YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI**

T.C.

**YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

İmza
Aytaç ÖZBEKİR

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

“Bireysel Spor ve Takım Sporunu Yapan Sporcuların Çoklu Zekâ ve Kinestetik Zekâ Türünün İncelenmesi” adlı Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı yüksek lisans tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi 'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

A. YAZAR..... RAŞİDİN

İmza

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi
Belirhan Çiğdem

İmza

Prof. Dr. Hayrettin GİMİS PAŞA

Ana Bilim Dalı Başkanı

İmza

	YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ TEZ ONAY FORMU
---	---

T.C.

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Enstitümüzün Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 90110316014 öğrenci numaralı öğrencisi Aytaç DAĞDEVİR'in hazırladığı "Bireysel Spor ve Takım Sporunu Yapan Sporcuların Çoklu Zekâ ve Kinestetik Zekâ Türünün İncelenmesi" başlıklı tezi ile ilgili tez savunma sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri gereğince 19/08/2019 tarihinde (saat: 15:00) yapılmış, tezin onayına oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. üyesi Vahit CİRAKS

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. üyesi Bekir BAKIR CİHAN
(Danışman)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. üyesi Mehmet UCCILIRIM

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... tarih ve ..... sayılı Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

.....

Prof.Dr. Yalçın ARAL
 Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

BİREYSEL SPOR VE TAKIM SPORU YAPAN SPORCULARIN ÇOKLU ZEKÂ VE KİNESTETİK ZEKÂ TÜRÜNÜN İNCELENMESİ

Aytaç DAĞDEVİR

Bu araştırmanın amacı, bireysel spor ve takım sporu ile ilgilenen sporcularda, uğraştıkları spor dallarının çoklu zekâ kuramlarından olan kinestetik zekâları üzerindeki etkisini ve aralarındaki farkını araştırmaktır.

Araştırmada yer alan sporcular kız bireysel, kız takım, erkek bireysel ve erkek takım sporcusu olmak üzere 4 gruptur. Yaş aralıkları 10 ile 20 yaş arasındadır. Yozgat Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından kayıt ve lisans altına alınmış sporculardır. Araştırma grubunu oluşturan sporcular; Basketbol, Futbol, Hentbol, Voleybol, Atletizm, Badminton, Okçuluk, Cimnastik, Judo, Güreş, Taekwondo, Yüzme branşlarıyla uğraşmaktadır. 300 bireysel, 283 takım sporcusu olmak üzere 583 kişidir.

Katılımcılardan, cinsiyet, yaş, doğum yeri, kiminle ikamet ettiği, branş, sportif başarı derecesi, milli sporculuk durumu, anne-baba eğitim düzeyi, ailenin sportif geçmişi bilgilerini elde etmek amacıyla sosyo-demografik bilgi formunu ve 80 sorudan oluşan “Çoklu Zekâ Alanlarını Değerlendirme Ölçeği” ni doldurmaları istenmiştir ve 8 zekâ alanına göre sonuçlar belirlenmiştir. Bulunan sonuçlarda bireysel spor yapan ve takım sporu yapan sporcuların çoklu zekâ alanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Ayrıca bireysel spor yapan sporcuların ve takım sporu yapan sporcuların kendi içlerinde cinsiyetlerine göre ve milli sporculuk durumlarına göre aralarında anlamlı fark olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 24.0 paket programına işlenerek analiz işlemleri bu program aracılığı ile işlenmiştir. Normallik durumunun belirlenmesi için normal dağılım eğrilerine, Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına bakılmıştır.

Çalışmadan ortaya çıkan sonuca göre; sporcuların çoklu zekâ alanları arasında ilgilendikleri spor dallarına (takım sporu, bireysel spor) ve cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar vardır. Buradan yola çıkarak; bu çalışmada elde edilen sonuçlar ile ileriki zamanlarda yapılacak daha kapsamlı çalışmalardan elde

edilecek sonuçların benzer çıkması durumunda “çoklu zekâ alanları” olgusu çocukları spor branşlarına yönlendirmede ya da sporda yetenek seçimi yaparken kullanılacak kriterlerden birisi haline gelebilir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Çoklu Zekâ Alanları, Bireysel Spor, Takım Spor.

ABSTRACT

Master's Thesis

MULTIPLE INTELLIGENCE AND KINESTHETIC INTELLIGENCE ANALYSIS OF INDIVIDUAL SPORTS AND TEAM SPORTS PLAYERS

Aytaç DAĞDEVİR

The aim of this study is to analyze the effect on the kinesthetic intelligence, which is one of the multiple intelligence theories, of the athletes who are engaged to the sports branches of individual sports and team sports and the difference between them.

The athletes involved in the research are 4 groups, namely girls 'individual, girls' team, male individual and male team athletes. Their ages range from 10 to 20. They are registered and licensed by the Yozgat Provincial Directorate of Youth and Sports. Athletes forming the research group; they are engaged in Basketball, Football, Handball, Volleyball, Athletics, Badminton, Archery, Gymnastics, Judo, Wrestling, Taekwondo, Swimming. There are 583 people including 300 individual and 283 team athletes.

Participants are asked to fill up a socio-demographic information form and Evaluation of Multiple Intelligence Areas scale that contains 80 questions in order to obtain data about gender age, place of birth, branch, athletic performance, national sporting status, parents' education level and the family's sporting background. The results were determined according to the 8-intelligence field. In the results, it was investigated whether there was a significant difference between the multiple intelligence areas and kinesthetic intelligence types of the athletes and team sports athletes. In addition, it was examined whether there was a significant difference between the athletes and team sports athletes according to their gender and national sporting situation. The data obtained were processed in SPSS 24.0 package program and analyzed by this program. Normal distribution curves, skewness-kurtosis coefficients and Kolmogorov-Smirnov test results were examined for the determination of normality.

According to the result of the study; The multiple intelligence fields of the

athletes vary according to the sport of interest (team sport, individual sport) and gender. Starting from here; if the results obtained in this study and the results obtained from the more comprehensive studies are similar, the phenomenon of “multiple intelligence areas ebilir may become one of the criteria that can be used in referring children to sports branches or choosing skills in sports.

Keywords: Sport, Multiple Intelligence Types, Individual Sports Team Sports.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI.....	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ ONAY FORMU	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
ÖNSÖZ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problemin Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Sporun Tanımı	7
2.2. Sporun Tarihçesi	8
2.3. Spor Kavramı.....	9
2.4. Sporun Etkileri	12
2.4.1. Sporun psikolojik etkileri	12
2.4.2. Sporun fizyolojik etkileri	13
2.4.3. Sporun sosyal etkileri	14
2.5. Bireysel Sporlar	14
2.6. Takım Sporları.....	15
2.7. Zekâ	16
2.7.1. Zekânın tarihçesi	16
2.7.2. Zekânın özellikleri	18
2.7.3. Zekâ gelişimini etkileyen faktörler	18
2.7.3.1. Olgunlaşma	18

2.7.3.2. Yaşantı	18
2.7.3.3. Kültürel aktarım.....	19
2.7.3.4. Dengelenme	19
2.7.4. Çoklu zekânın tanımı	19
2.7.5. Çoklu zekâ kuramı	20
2.8. Çoklu Zekâ Alanları.....	30
2.8.1. Sözel-dilsel zekâ	30
2.8.2. Mantıksal-matematiksel zekâ.....	32
2.8.3. Görsel-uzamsal zekâ.....	34
2.8.4. Bedensel-kinestetik zekâ	35
2.8.5. Müziksel-ritmik zekâ.....	37
2.8.6. Kişilerarası-sosyal zekâ.....	39
2.8.7. İçsel-bireysel zekâ	40
2.8.8. Doğacı zekâ.....	42
3. GEREKÇE VE YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın Modeli.....	44
3.2. Evren ve Örneklem.....	44
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....	44
3.3.1. Sosyo-Demografik veri formu	44
3.3.2. Çoklu zekâ alanları değerlendirme ölçeği.....	44
3.4. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi	46
4. BULGULAR	48
4.1. Araştırmaya Katılan Araştırma Grubunun Frekans Dağılımı.....	48
4.2. Bireysel Spor Yapan Erkek ve Kızların Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	50
4.3. Takım Spor Yapan Erkek ve Kızların Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	52
4.4. Milli ve Milli Olmayan Sporcuların Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	54
4.5. Bireysel Spor ile Takım Spor Yapan Kızların Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular.....	55
4.6. Bireysel Spor ile Takım Spor Yapan Erkeklerin Çoklu Zekâ Türlerinin	

Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	56
4.7. Milli Sporcuların Çoklu Zekâ Türlerinin Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular	57
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	59
6. ÖNERİLER.....	65
7. KAYNAKÇA.....	66
8. EKLER	71
8.1. Kişisel Bilgi Formu	71
8.2. Çoklu Zekâ Alanlarını Değerlendirme Ölçeği	72
9. ÖZGEÇMİŞ	78

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Beynin sağ ve sol yarım küreleri ve işlevleri (Selçuk, 2002).....	25
Tablo 3.1. Çoklu zekâ alanlarına ait soru dağılımı	45
Tablo 3.2. Puanların çarpıklık basıklık katsayıları ve Kolmogorov-Smirnov testi anlamlılık düzeyi sonuçları	46
Tablo 4.1. Araştırmaya katılan sporcuların frekans dağılımı	48
Tablo 4.2. Bireysel spor yapan erkek ve kızların çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması	50
Tablo 4.3. Takım sporu yapan erkek ve kızların çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması	52
Tablo 4.4. Milli ve milli olmayan sporcuların çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması	54
Tablo 4.5. Bireysel spor ile takım sporu yapan kızların çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması	55
Tablo 4.6. Bireysel spor ile takım sporu yapan erkeklerin çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması	56
Tablo 4.7. Milli sporcuların çoklu zekâ türlerinin cinsiyetlere göre karşılaştırılması .	57

KISALTMALAR DİZİNİ

ÇZK	: Çoklu Zekâ Kuramı
IQ	: Zekâ Bölümü
G Faktörü	: Genel Faktör
S Faktörü	: Özel Faktör
Besyo	: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
P	: Anlamlılık Düzeyi
S.s.	: Standart Sapma

ÖNSÖZ

Spor, günümüzde önemli alanlardan birisi olarak görülmektedir. Bu önemi spor alanında yapılan yatırımlardan, spor alanında bilinçli bir neslin yetişmesinden, spor yaşının alt ve üst sınırında meydana gelen değişikliklerden, profesyonel ve amatör sporcu sayısında meydana gelen artıştan ve spor alanında yapılan akademik ve bilimsel çalışmaların yoğunlaşmasından anlayabilmekteyiz.

Sporun bilimsel olarak zekâ ile arasında güçlü bir ilişki olduğu bilinmektedir. Sporun faydaları incelendiğinde, zekâ üzerinde olumlu etkileri olduğu da bilinmektedir. Bu sebeple sporcuların çoklu zekâ alanları ve kinestetik zekâ alanı üzerine araştırma yapmak bu alanda yeni bilgiler açığa çıkarmak önem arz etmektedir.

Ölçekleri uygulamam için sporculara ulaşım kaynaklarımı kolaylaştıran ve sporcuların ölçekleri özverili şekilde doldurmalarını sağlayan Yozgat Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü bünyesinde görev yapan antrenörlere şükranlarımı sunuyorum.

Araştırma esnasında gerek akademik anlamda gerekse bu tezin hazırlanması sürecinde beni daima destekleyen, yönlendiren, umutsuzluğa düştüğüm her an çözüm yolları sunan ve her zaman örnek alacağım değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Bekir Barış CİHAN' a teşekkür ederim.

Ayrıca, yaşamım boyunca beni her konuda destekleyen, bana güvenen ve yanımda olan değerli aileme, her zaman gücüme güç katan babam Nazım DAĞDEVİR' e desteğini her an arkamda hissettiğim annem Rabia DAĞDEVİR' e ve ihtiyaç duyduğum her an yanımda olan eşim Gizem DAĞDEVİR' e tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Aytaç DAĞDEVİR

Ağustos, 2019

1. GİRİŞ

Bu bölümde tez konusu olarak ele alınan probleme, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, sınırlılıklarına, araştırmaya başlarken yapılan varsayımlara ve tezde geçen terimlerin hangi anlamlarda kullanıldığına ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

1.1. Problemin Durumu

Zekâ, yüzyıllar boyunca tartışılmış, açıklanmaya ve tanımlanmaya çalışılmış bir kavramdır. Zekâ'nın açıklanması ile ilgili farklı görüşlerin yanı sıra çok fazla tartışılan başka bir konu da zekânın ölçülmesidir. Zekâyı ölçme konusunda çalışan her araştırmacı, test maddelerini kendi zekâ anlayışına göre oluşturur. Günümüzde Stanford-Binet adı verilen test yaygın olarak kullanılmaktadır. Stanford-Binet testinden sonra yaygınlaşmaya başlayan zekâ testleri, insan zekâsının ölçülebileceği ve zekâ seviyesinin de IQ olarak bilinen tek bir sayıya indirgenebileceği görüşünü ortaya çıkarmış ve bu görüş günümüze değin birçok eğitimci arasında yaygınlaşarak kabul görmüştür (Saban, 2005).

Nöropsikoloji ve gelişim uzmanı Howard Gardner insan zekâsının objektif bir şekilde ölçülebileceği tezini eleştirerek zekânın tek bir faktörle açıklanamayacak kadar çok yeteneği içerdiğini ileri sürmüştür (Gardner, 1983).

Gardner 1983' de yayınlanan "Zihnin Çerçevesi: Çoklu Zekâ Teorisi" kitabında yedi ayrı ve evrensel kapasite önermiştir. Bu kapasite ya da zekâlar her bireyde doğuştan var olmakta ama farklı kültürlerde farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır (Bümen, 2004).

Gardner' a göre zekâ:

1. Gerçek bir problemi çözmek için gerekli yetenekler kümesi,
2. Bir (veya daha çok) kültürde değer verilen bir ürün veya hizmet ortaya koyma yeteneği,
3. Yeni bilgi üretmek için problem keşfetme, çözme (veya problem yaratma) kapasitesidir (Özden, 2008).

Gardner zekâya etkisi sınırlı tutulan özel yetenekleri de zekâ alanları olarak kabul etmiş ve bunu yapmadaki amacının bir insanın mükemmel bir müzik yeteneğine sahip olmasına rağmen sayısal ve sözel yeteneklerinin düşük olmasından dolayı zeki kabul edilmemesini engellemek olarak açıklamıştır (Özden, 2008).

Böylelikle Gardner zekânın tanımlanmasında ve ölçülmesinde yepyeni bir bakış açısı getirmiştir. Gardner' a göre zekâ çok yönlüdür; bireyin doğuştan getirdiği zekâ iyileştirilebilir, geliştirilebilir ve değiştirilebilir (Gardner, 1999).

1999 yılında yayımladığı “Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century” isimli kitabında Gardner çoklu zekâ teorisini yeniden formüle etmiş ve zekâ alanlarını sekize çıkarmıştır. Bunlar; sözel-dil zekâsı, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zekâ, müziksel-ritmik zekâ, bedensel-kinestetik zekâ, sosyal zekâ, içsel zekâ ve doğacı zekâdır. Çoklu zekâ anlayışına göre, tüm zekâlar eşit değerdedir ve içlerinden biri ya da birkaçı diğerlerinden daha önemli değildir. Zekâlar her zaman birlikte çalışırlar ve her zaman birbirleriyle etkileşim halindedirler. Örneğin, bir futbol oyuncusu bedensel zekâyı koşar, yakalar ve vururken; uzamsal zekâyı sahayı ve görevini tanıırken, dil ve sosyal zekâyı takımıyla tartışırken ve paylaşırken; öze dönük zekâyı kendini değerlendirirken kullanmaktadır (Bümen, 2004).

Bedensel zekâ, bedeni duyarlı ve etkili şekilde kullanma yeteneğidir. Bedensel zekâsı yüksek olan bireyler bedenlerini bir bütün ve parça olarak kullanma kapasitesine sahiptirler, ayrıca zihin ve beden bağlantısını çok başarılı bir şekilde kurabilirler. Başka bir deyişle, bu zekâ, vücut hareketlerini kontrol etmeyi ve yorumlamayı, fiziksel nesnelere manipüle etmeyi ve vücut ile zihin arasında bir uyum oluşturmayı sağlar (Bümen, 2004).

Sosyal zekâ ise diğer insanları anlama yeteneğidir. Karakter ve kişilikleri anlama ve değerlendirmede oldukça yetenekli olan insanların bu tür zekâyı sahip oldukları kabul edilir. Bu insanlar düşünme ve akıl yürütmeye çok yeteneklidirler. Bu zekâ, sözel ve sözel olmayan iletişim becerileri ile ortak fayda amacına ulaşmak için gereken güven, saygınlık, liderlik ve diğerlerini güdüleme yeteneği ile ilgilidir (Bümen, 2004).

Düzenli olarak yapılan spor hem fiziksel hem de psikolojik değişikliklere yol açar. Sporun bireyde meydana getirdiği en önemli değişikliklerden biri de

sosyalleşmedir. Sosyalleşme sürecinde sporun üstlendiği rolü en belirgin olarak spora katılımı en yüksek düzeyde olan bireylerde görmek mümkündür (İkizler, 2000).

Howard Gardner (1983) İnsanların farklı türden zekâya sahip olduğunu bunlardan bir kaçının diğerlerine nazaran daha baskın olduğundan bahsetmektedir ve bunlar:

1. Sözel dilsel zekâ
2. Mantıksal matematiksel zekâ
3. Müziksel ritmik zekâ
4. Görsel uzaysal zekâ
5. Bedensel kinestetik zekâ
6. Kişilerarası zekâ
7. İçsel zekâ
8. Doğal zekâ

Bedensel kinestetik zekâya sahip olanlar belli bir yerde uzun süre kalamazlar. Biz bunlara hiperaktif diyoruz. Birçok sınıf öğretmeni bu tür zekânın beden eğitimi öğretmenlerinin alanına dâhil edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu zekâsı iyi olan öğrenciler farklı bir sınıf ortamı isterler çünkü daima hareketli olma eğilimindedirler. Bu yüzden bu öğrenciler için en uygun ders beden eğitimidir. Ancak, birçok eğitimci beden eğitimi dersinin orta öğretimde yeterince önemsenmediğini belirtmektedirler. Bu durum öğrencilerin bedensel kinestetik zekâlarının gelişmesini engellemektedir. Sonuç olarak, farklı zekâ türlerine sahip olan öğrencileri dikkate almak ve zekâ türlerine uygun stratejileri ve teknikleri eğitim programlarımıza dâhil etmemiz gerekmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı bireysel spor ve takım sporu ile ilgilenen sporcularda, uğraştıkları spor dallarının çoklu zekâ kuramlarından olan kinestetik zekâları üzerindeki etkisini ve aralarındaki farkını araştırmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Zekâ, uzmanların ve bilim adamlarının uzun yıllardır üzerinde durdukları bir kavramdır. Zekânın ne olduğu, kimlerde ne düzeyde olduğu, zekâyı olumsuz veya

olumlu yönden etkileyen şeyler ve nasıl daha yüksek zekâya sahip olacağımız yüz yıllardır tartışma konusudur. Yapılan araştırmalarda zekânın bir iki cümleyle özetlenemeyecek kadar karmaşık bir sistem olduğunu ve eskiden bildiğimiz birçok doğrunun aslında çok da doğru olmadığını fark edilmiştir.

Yaşadığı dönemde önemli gelişmeler kaydeden ve bir öğrenme psikoloğu olan Howard Gardner' la beraber zekâ alanında yenilikler ortaya çıkmıştır. Gardner kişilerdeki zekânın tek bir boyutta, yani sadece sözel ya da sadece sayısal olarak değerlendirilemeyeceğini ve farklı boyutlarıyla ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Gardner' a göre bir insan herhangi bir ürünü meydana getirebiliyor, herhangi bir soruna etkili çözümler üretebiliyorsa o insan zekidir ve bildiğimiz anlamlardaki zekânın farklı olarak ele alınması gerekir. Bu farklı alanlar hayatın her alanıyla ilgili olabileceği için de kişileri bir iki tanım içine sıkıştırmak son derece yanlıştır. Gardner' ın bu iddiası ve çalışmaları çok büyük bir ilgi görmüştür ve artık zekâ üzerinde kabul edilen bir gerçek durumuna gelmiştir.

Gardner; “Zekâ, hayat süresince karşılaşılan farklı durumlarda ve olaylarda sorunların üstesinden gelerek problemleri çözme ve yeni ürünler, yeni çözümler yaratabilme kapasitesidir. Böylece zekâ, her an değişen dünyada yaşamak ve bu değişimlere ayak uydurabilmek amacıyla her bireyde bulunan ve tamamen kendine özgü olan yetenek ve becerilerin toplamıdır. Sonuç olarak da zekâ, içinde bulunduğumuz topluma faydalı şeyler yapabilme, faydalı ürünler sunabilme kapasitesidir.” Sözleriyle zekâ ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir.

Günümüze kadar bireysel ve takım sporu yapan sporcuların çoklu zekâ ve kinestetik zekâ türleri üzerine yapılan araştırmaların az olması sebebiyle, ulaşılan sonuçlar bu alana farklı bir boyut kazandıracaktır.

Bu yöndeki eksikliklerin giderilmesiyle, sporcuların hem spor yaşamında hem de gerçek hayatta karşılaştığı problemlere etkili ve verimli çözümler üretebilme becerileri, çözüme kavuşturulması gereken yeni ve karmaşık yapıları problemleri keşfetme yeteneklerinin artırılması, duyuşal ve düşünşel etkinliklerde var olan, fiziksel enerjiye sahip öğrencilerin yetiştirilmesi açısından önlemleri olduğu düşünölmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırma yapılırken ve bulgular yorumlanırken aşağıdaki hususlar göz önünde tutulacaktır.

- Alınacak örneklem evreni temsil edebilecek niteliktedir.
- Ölçeğe verilecek cevapların doğru olduğu kabul edilecektir.
- Denekler ölçeği cevaplarırken tam kapasitelerini kullanacaklardır.
- Ölçek istekli kimselere uygulanacaktır.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırma Yozgat Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü bünyesinde spor yapan 583 sporcu ile sınırlıdır.
- Bu araştırma ölçekten elde edilecek verilerle sınırlıdır.
- Bu araştırma deneklere uygulanacak 1 adet ölçek ve Kişisel Bilgi Formu ile sınırlıdır.
- Bu araştırma sadece bireysel spor ve takım sporu ile uğraşan erkek ve kız sporcular ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Spor: İnsan vücuduna faydalarının hemen beklenilmediği, kendi içinde kurallarının olduğu bireysel ya da grup halinde, oyun olarak kendisini ortaya koyan fiziki yarışmaların bütünüdür. (Çoknaz, 1998).

Bireysel Spor: Tek başına yapılabilen veya genel olarak yarışmacıları teke tek karşı karşıya getiren sporlar veya ferdi olarak yapılan sporlardır. (Atletizm, atıcılık, jimnastik, taekwondo, judo, karate vb.) (Şahin, 2006).

Takım Spor: Bir spor dalında karşılaşmalara, yarışmalara katılmak üzere, geçici veya kalıcı olarak oluşturulmuş sporcular topluluğu ya da ekibidir. (basketbol, voleybol, hentbol, futbol vb.)

Zekâ: Öğrenme, öğrenileni kullanma ve öğrenilenlerden yeni çözüm yolları üretebilme kapasitemizdir. Düşünüp akıl yürütebilme; sorgulayıp sonuç çıkarabilme becerisidir.

Çoklu Zekâ Kuramı: Harvard Üniversitesi'nde bilimsel çalışmalar yapan Amerikan Psikolog Howard Gardner tarafından öne sürülen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre insan zekâsı 8 alt kategoriye ayrılmış ve 9. alt kategori üzerine de araştırmalar başlamıştır. Mevcut 8 alt kategori, insanın sahip olduğu zekâsını hangi alanlarda daha etkin kullanabildiğini gösteren veya sınıflandıran zekâ türlerinden oluşmaktadır. Gardner çoklu zekâ kuramına göre her insanın özel yetenek alanları ve zekâsını kendine özgü kullanma biçimi vardır. Çoklu zekâ kuramı, zekânın tek olduğunu ama kendi içinde sınıflara ayrıldığını (zekâ çeşitleri olduğunu) ifade eder. Bununla birlikte her zekâ çeşidinin dinamik olup geliştirilebilir olduğunu belirtir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Sporun Tanımı

İlgilenenler bakımından yarışma kazanmaya yönelik fiziksel, zihinsel ve teknik bir amaç; seyredenler açısından, estetik duygu ve heyecan edindiren bir ilerleme süreci; tamamlayıcılık açısından ise anatomi, fizyoloji, ortopedi, psikoloji, bio-mekanik ve bunun gibi bilim alanlarının etkisi ile ilerleyen, süregelen bilimsel bir kavramdır (Erkal, 1992).

Başka bir ifadeyle spor, bireyin çevresini, insani çevreye uyumlu hale getirirken edindiği birikimleri geliştiren birtakım kurallar dâhilinde araçlı veya araçsız, bireysel veya bir grupla beraber, boş vakit veya bütün zamanını alacak bir biçimde meslek edinerek uyguladığı sosyalleştirici, ruh ve fizik bakımından ilerlemekte olan rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (Ünal, 2003).

Koludar (1988)' in tanımına göre ise bireyin bir takım düzenlemeler dâhilinde fiziksel hareketlerini ve motor becerilerin, zihinsel, ruhsal, sosyal davranışlarını geliştiren ve ilerleten, tüm bu özelliklerini yine bir takım düzenlemelerle beraber yarıştırmayı amaç edinen sosyal, biyolojik ve pedagojik bir eylemdir (Koludar, 1998).

Spor, incelik ve zamanlama isteyen fiziksel hareketlerinin doğrudan kendisinden zevk alırken mutlu hissettiren, dahası bireyi rahatlatan ve genelde bir dizi kurallar çerçevesinde ortaya konan hareketlerin tümüdür (Özbaydar, 1986).

Spor yapmak yalnızca fiziksel olarak değil, aynı zamanda sosyalleşme ve topluma uyum sağlamada bir araçtır.

- Öyleyse spor, etkileşim, duyuların kontrolü için uygundur.
- Spor etkinliklerine dâhil olan bir kişi hareketler yardımıyla kendini daha iyi ifade etme becerisini geliştirir.
- Olumsuz davranışlara örnek olan saldırganlık, utangaçlık, öfke, kıskançlık gibi duyguların kontrolünü, duygularını kontrol edebilmeyi öğrenir. Bu sebeple uyum sağlama süreci olumlu ilerler.
- Spor, sinir sistemi üzerine olumlu bir şekilde etki ederek sinir sisteminin dengeli bir şekilde çalışmasını sağlar.

- Aşırı heyecanın, saldırganlık duygusunun ve sürekli gerginlik halinin ortadan kalkmasına etki eder. Spor aracılığıyla elde edilen başarılar özgüveni ve özsaygıyı artırır (Feist, 1990).
- Kişilere ortak faaliyetler içerisinde bulunmayı sağlar.
- Rekabet, mücadele, çalışma disiplini sağlar.
- Kazanmayı ve kaybetmeyi kabullenmeyi sağlar.
- Kendini ifade etmeyi, başkalarının düşünce ve inançlarına saygı göstermeyi sağlar.
- İnsanlarla sağlıklı ilişkiler kurmada yardımcı olur (Şahan, 2008).
- Kişinin dinamik, sosyal çevrelere dâhil olmasını sağlar.
- Bireyin kendini dar dünyasından kurtararak başka ortamlara, başka bireylere ve insanları etkilemesine yarar sağlar.
- Arkadaşlık kurmaya, arkadaşlıkları pekiştirmeye ve kaynaşmaya destek olur (Küçük, 2004).

2.2. Sporun Tarihçesi

Sporun kelime anlamı; Latince dağıtmak, birbirinden ayırmak anlamına gelen Disportare veya Deportare kelimelerinin kısaltılması sonucu, Sport olarak söylenmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Fransız hümanistleri bu terimi top oyunları anlamına gelecek biçimde kullanmıştır. Tarihteki ilk sporsal faaliyetler, araçlı veya araçsız yapılan savunma ve saldırı ağırlıklı olanlardır. Bunun sebebi ilk çağlardan beri bireyin doğaya karşı içinde bulunduğu ölüm-kalım çatışmasından kaynaklı bedensel hareketlerin bir ifadesidir (Fişek, 1998).

İlk insanların doğanın zorluklarına karşı yaşam savaşı vererek ilk çağlara dayanan beslenme, kendini koruma, barınma, giyinme gibi temel hayati etkinlikler beden kültürü olarak sayılmasa da, yine de bir başlangıç olarak düşünülebilir (Erkal, 1982).

Spor; bir toplumda var olan tüm kültür öğelerinin vazgeçilmezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin, fiziksel hareketlerinin organize olmuş bir biçimde yaşamlarına ve bazen de yarışmaya dönük sportif bir faaliyete nerdeyse her toplumda yer verilmiştir (Afyon, 1997).

İnsanoğlunun, doğayla mücadelelerinden kaynaklı ortaya çıkan spor, kendinden

sonraki dönemlerde takım sporları şeklinde varlığını devam ettirmiştir. 1986 yılında yapılan ilk modern olimpiyatlar, toplumların oyunlar sayesinde kendilerini ön plana çıkarmalarını ve sporun barış ortamı içerisinde uygulanmasına neden olmuştur (Afyon, 1997).

Sporun tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte Türkler içinde spor faaliyetleri etkili olmaya başlamıştır. Türkler de diğer topluluklar gibi sporu sosyal ve psikolojik olarak oyunlarla, eğlencelerle kendi kültürlerinin bir parçasıymış gibi yapmaktaydılar. Spor, at, savaş, sefer, eğlence, yarışma ve oyunlarda kullanılan bir araç olup, düğün ve eğlencelerde cirit oyunları oynanmıştır. Spor ile eğitim faaliyetlerini birleştiren askerler, antrenmanlarla savaşa hazırlanmışlardır. Osmanlılar da spor, savaş eğitimi amacıyla yapılmıştır. Askeri kurumlarda beden eğitimi ve spor, acemi oğlan ve cambazhanelerde askeri talim olarak yaptırılırdı. Osmanlı devletinde spor tekkeleri açılmış ve bu tekkeler kişi ve toplumun çıkarlarının eşit olduğunu kabul etmiş, mensuplarını koruyarak bir sosyal güvenlik vazifesi görmüştür (Mengütay, 1997).

Cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk' ün önderliğinde Türk sporunda gelişmeler görülmeye başlanmıştır. 1920 yılından bugüne kadarki süre boyunca birden fazla Beden Eğitimi ve Spor Bölümleri faaliyete başlamış olup; bunların çoğunluğu 1992' de Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO)' ya dönüştürülmüştür (Türkel, 2010).

2.3. Spor Kavramı

Çok yönlü bir olgu olması nedeniyle spora çok sayıda ve birbirinden farklı tanımlar getirilmiştir. Bu farklılıkların temel nedeni spora bakış açısının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Aşağıda bu tanımlar verilmiştir.

Spor; çocukluk yıllarında oyun şeklinde ortaya çıkar ve bir enerji birikiminin oluşmasıyla birlikte, aile ortamı dışında bazı ilişkilerin meydana gelmesine neden olur. Aile ortamına ya da toplumsal ortama uyum sağlayamayan gençler spora yöneldikleri zaman psikolojik boşalım nedeniyle rahatlamakta, dengeli bir kişiliğe kavuşmaktadır. Sportif öğelerin tümünde dinlenmek, eğlenmek olduğu kadar aynı zamanda sosyal bir kaynaşma da söz konusudur. Toplumla kaynaşma ve özdeşleşme konusunda spora önemli görevler düşmektedir. Sporun sağladığı bedensel ve ruhsal anlamdaki doyum olanakları, serbest zamanları ve yaşam seviyeleri düzenli olarak artan sanayileşmiş ülkelerin özlemine duyduğu yeni bir yaşam biçiminin ayrılmaz parçasıdır (Kat, 2009).

Günümüz dünyasında spor; bireyin toplumsal uyumu, ruh ve beden sağlığı, yarışma

kazanma öğelerini içermektedir. Kişiliğin oluşumu ve gelişimi yönünden eğitimcilerin önerdikleri bir disiplin, enerjiyi biçimlendirmek, dengeli ve mücadelecı bir anlayış uyandırmak için yöneticilerin kullandıkları bir yöntem, insana haz ve doyum veren bir oyun güdüsünün gelişkin kurallara bağlanmış anlatım şeklidir (Kat, 2009).

Birden fazla boyutu olan spor; yarışma ve performansa dönük, sağlıklı yaşam, serbest zamanlarını değerlendirmek, toplumsal bağları kuvvetlendirmek, hoş vakit geçirmek gibi amaçlar için yapılabilir. Ayrıca spor, gerçekleştirildiği yer ve zamanına göre farklı türlere ayrılmaktadır. Bu nedenle sporu tek ve kesin bir tanımla ifade etmek zordur. Spor, başarıyı genişletme ve müsabakalarda kazanma amacıyla ortaya çıkan gayreti fiziksel olarak diğer bireylerden daha kabiliyetli kişilerin ayırt edilmesini ve bunların uzun süreli ve geniş kapsamlı bir eğitim-öğretimle yetiştirilmesini öngörmektedir (Kat, 2009).

Spor, bireysel ve takım sporu adı altında, kendine ait kurallar çerçevesinde, genellikle müsabakaya yönelik fiziksel ve zihinsel becerilerin gelişimini destekleyen, eğitici ve eğlendirici bir süreçtir (Mengütay, 1997).

Spor, uğraşan kişi açısından kazanmaya yönelik teknik ve taktiksel bir gayrete dayanan, izleyen kişiler tarafından müsabakaya yönelik bir süreçtir. Toplum tarafından var olan bir çerçeve içerisinde, bazen içinde bulunduğu toplumun çelişki ve özelliklerini tüm açıklığı ile birlikte gösteren bir ayna, bazen ise; bulunduğu duruma göre ona yön gösteren etkin bir araçtır (Fişek, 1998).

Spor; kişinin, bedensel ve ruhsal sağlığını geliştirmek, kişiliğin ortaya çıkmasını desteklemek, karakter özelliklerinin gelişimine katkıda bulunmak, bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak çevreye uyum sürecini kolaylaştırmaktadır. Kişiler, toplumlar ve uluslararası dayanışma, kaynaşma, barışı sağlamak, kişinin mücadele gücünü arttırmanın yanında belirli kurallar çerçevesinde, rekabet ölçüleri içerisinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve yarışma da başarılı olma amacıyla yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu özelliklerinden yola çıkarak günümüzde spor, çok yönlü, faydalı, çok amaçlı ve çeşitli boyutlar kazanarak evrenselliğe ulaşmıştır (Türkel, 2010).

Spor, kişinin bedensel ve ruhsal sağlığının geliştirilmesini, belli kurallara dayanarak rekabet ölçüleri içinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma, kazanma ve gerçek anlamda başarı gücünün arttırılması bireysel olarak en üst düzeye ulaşması için yüksek noktaya çıkarılması yolunda gösterilen yoğun çabalardır (Aracı, 1999).

Somuncuoğlu' na (1975) göre spor, sağlıklı bir geleceğin yetişmesinde çok önemli bir yere sahiptir, hatta temel eğitimin parçasıdır. Bireyin mutluluğu, bir bakıma bedensel ve ruhsal sağlığının beraber olarak, tam ve sürekli olarak devam etmesine bağlıdır. Bireylerin hayatlarını sağlıklı bir şekilde sürdürmelerinde, fiziksel ve ruhsal gelişimlerini sağlamalarında spor önemli bir yer tutar. Ayrıca, bireylerin yaşadığı toplumla ve diğer toplumlarla olan iletişimlerini dostluk içinde sürdürebilmelerinde spor önemli bir yer tutmaktadır (Türkel, 2010).

Spor; yarışma, zevk, sağlık, estetik, eğlence, oyun, reklam, propaganda, meslek, bilim, boş zamanları değerlendirme aracıyken aynı zamanda kişi ve toplumlararası ilişkileri organize eden bir olgudur. Spor aynı zamanda hem bedene hem de ruhsal yapısına hitap eden bir sosyal davranıştır. Sporun sadece eğlence amacıyla yapılmadığının fark edilmesi ve kurallar çerçevesinde var olan bir oyun olduğunun bilinmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Erkal, 1982).

Spor toplumsal yaşamın ve toplumsal kültürün ayrılmaz bir bileşenidir ve aynı zamanda zaman içerisinde değişmektedir. Nasıl insanlık doğayı kontrol altına almaya çalışıyorsa, spor da insanın kendi vücudunu kontrol altına alma çabasının bir sonucudur. Bireyler spor sayesinde bir grup veya takıma katılarak yalnızlıktan uzaklaşabilir. Bir takımı destekleyerek, başarı veya başarısızlıklarını benimseyerek bir bütün olur ve takımın başarısından kendine pay çıkartır. Yalnızken coşkulu tavırlar sergilemezken, topluluk içinde bu tavır değişebilir. Bu yüzden psikiyatristler sporun yapıldığı her yeri hastane olarak nitelendirmektedir. Bastırılmış duyguların dışarıya çıkmasına, kişilerin kendilerini yenilemesine vesile olan spor ortamları, psikiyatristler tarafından tedavi yerleri olarak görülmektedir (Voigt, 1998).

Tercan' a göre spor, sosyolojik bir olgudur. Sportif etkinlikler, toplumsal ortamda gelişir. Her spor kendine özgü ayırt edici bir alt kültürün kendine özgü değerler, normlar ve dil geliştirmiştir. Spor faaliyetleri toplumsal gerçekleri yansıtmaktadır. Değişik ülkelerde çeşitli sporlar incelendiğinde toplumların özellikleri ve hayata bakış açıları ile ilgili bilgiler edinilebilmektedir. Tüm ifadeler ve tanımlarda göstermektedir ki spor, bireyler üzerinde fizyolojik, zihinsel, ruhsal ve pedagojik anlamda çok önemli görevler ve etkiler üstlenmekte ve göstermektedir (Şahan, 2007).

2.4. Sporun Etkileri

2.4.1. Sporun psikolojik etkileri

Son zamanlarda spor birçok insan için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Böylelikle bireyler yaşam kalitelerini arttırabilmektedir. Kişileri spora yönlendiren nedenler sadece fiziksel ve zihinsel alanla bağlantılı değildir. Aynı zamanda başkalarıyla etkileşim içinde olma, yalnızlıktan korkma ve sosyal birey olma ihtiyacı da en az spor ve sağlıklı yaşam kadar önemli bir yere sahiptir. Spor yalnızca fiziksel ve psikolojik anlamda bireyin eğitim hayatında bulunmaz, aksine spor insanlarla birlikte hareket etme, sorumluluk sahibi olma, bireyin iç disiplinine sahip olmasına yardımcı olur. Sosyalleşmeyi bireyin içinde yaşadığı toplumun değer yargılarına uygun davranış geliştirme süreci olarak ele aldığımızda, sporda kişinin biçimlenmesinde vazgeçilmeyecek unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle eğitimde sporun kullanılması, öğrencilerin gelişim özellikleri açısından çok büyük bir önem taşımaktadır. Sporsal etkinliklerle ilgilenen öğrencilerde kişiliğin gelişmesi ve biçimlenmesi son derece önemli rol oynamaktadır. Takım oyunları ile birlikte öğrenciler, kendi çıkarlarından çok, buldukları takımın çıkarlarını ön planda tutmak zorundadır. Ve böylelikle kişide mensubiyet ve fedakârlık duyguları gelişir. Kişi sporla birlikte haklarını korumayı, saygı duymayı, işbirliği ve paylaşım içinde olmayı, kurallara uymayı, doğru ve yanlış ayırt edebilmeyi öğrenebilmektedir. Psikolojik yönden bakıldığında, spor yapan kişilerde haz alma ve mutluluk duygularının arttığı görülmektedir. Günümüzün hastalığı olarak bilinen stresle başa en kolay başa çıkma yöntemi spordur. Kişilerin günlük hayatlarındaki sıkıcı yaşam tarzı ve anlayışını spor sayesinde ortadan kaldırmak mümkündür. Kişilerin rahatlamasının yanında kendilerini mutlu hissetmeleri ve yaptıkları işi başarmış olmanın hazzını yaşamaları sağlanmış olur (Şahan, 2007).

Kişinin bireysel gelişimi toplumsal gelişiminden ayrı tutulamaz. Spor etkinlikleri, kültürel etkinlikleri kapsadığından dolayı, bireyler sporla birlikte toplumsal kurullarla bütünleşerek, örf ve adetleri öğrenme aşamasında iken, farkına varmadan kendi kişiliğinin de şekillenmesine katkı sağlamaktadır. Spor kuralları olan bir etkinliktir olduğundan, kişi spor esnasında kendi iç denetiminin de disiplinize olmasını sağlamaktadır (Şahan, 2007).

Spor eskilerden bugüne bir ahlak ve kültür oluşturarak gelmiştir. Spor, yapan kişinin, içgüdüsünde bulunan saldırganlık, kızgınlık gibi olumsuz dürtülerin olumlu hale

dönüşmesiyle, başarıma isteği ve daha ileriye gitme arzusu gibi duyguların, toplumsal ve bireysel desteğinde katkısıyla birlikte, kişilik kazanılmasında etkili bir faktördür. Yine insanın doğasında bulunan saldırganlığa karşı barışçı, boşalma imkânı sağlamakta, bu dürtünün kontrolü için uygun bir yarışma ortamı sağlanmaktadır (Şahan, 2007).

2.4.2. Sporun fizyolojik etkileri

Spor kişilere fizyolojik olarak önemli kazanımlar sunar ve sağlık açısından önemli olan düzenli spor yapma alışkanlığının da kazanılmasına neden olur. Her gün düzenli olarak yapılan bedensel egzersizlerin, sağlık açısından önemi gün geçtikçe daha belirgin bir hal almaktadır. Düzenli spor etkinlikleri ile kasların, kemiklerin, eklemlerin, kalp-damar sistemi ve fonksiyonlarının en doğru biçimde işleyişini gerçekleştirmek amaçlanmaktadır. Günümüzde insan ömrünün uzadığı da düşünülürse, spor faaliyetlerinin önemi daha iyi anlaşılır. Uzun süreli hareketsizlik öncelikle, insan vücudunun hareket özelliğini yitirmesine ve fiziksel çöküntüye sebep olur. Gündelik hayatımızın bir parçası olan kaygı yüzünden gerileme ve güçsüzlük bireylerin başarılarını gölgeler. Düzensiz ve yanlış beslenme alışkanlıkları da bu hareketsizliğin olumsuz etkilerini artırmaktadır. Bu olumsuzlukları önlemenin yöntemi ise bireyleri yaş gruplarına ayırarak düzenli egzersizler yaptırmaktır. Sporun bireylerde fizyolojik etkileri arasında bireylerin motorsal özellikleri de iyi bir gelişme göstermektedir (Şahan, 2007).

Özellikle dayanıklılık sporlarıyla (uzun mesafe koşuları, bisiklet, uzun mesafe yüzme vb.) ilgilenen kişilerde kronik arter hastalığı, hipertansiyon ve şeker hastalığına daha az rastlanılmaktadır (Erkan, 1998).

Müller ve Hettinger, aktif olarak yapılan bedensel etkinliklerde, kişilerin yüksek oranda yüklenme yapmaları sonucunda kas kuvvetini geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Kaslarda oluşan gelişmeyle birlikte ortaya çıkan enerji kaynaklarının büyümesi ve kılcal damarlarının genişlemesi kasın dayanıklılık yeteneğini geliştirerek vücudun daha dayanıklı olmasına neden olur (Sevim, 1997).

Bireyin fiziksel aktivite tecrübeleri yaklaşımına göre insanın fiziksel yapısının gelişmesi öğrenme yeteneğine göre gelişim göstermektedir. Fiziksel ve ruhsal gelişimin üst düzeye ulaşabilmesi için günlük fiziksel aktivitelerin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu

durum gelişmekte olan bireyler için gerçekçi değildir. Fakat fiziksel eğitimciler için öğrencilerin özel ihtiyaçlarıyla yeteneklerin gelişmesi değerlendirmesi, tercihlerin belirlenmesi kişiliğinin tanımlanmasında önemli bir role sahiptir. (Şahan, 2007)

2.4.3. Sporun sosyal etkileri

Fizyolojik ve psikolojik etkileriyle beraber, sporun sosyal etkileri de önem arz etmektedir. Örneğin, spor organizasyonları genç insanların sosyal yeteneklerini geliştirici fırsatlar sağlar. Uzmanlaşmaya dayalı yapının bir sonucu olarak insanların gündelik hayatları giderek monotonlaşmaktadır. Toplumsal etkinlikler arasında yer alan spor, olumsuzlukları yok etmek için önemlidir. Spor, monoton ve stres dolu hayatın olumsuz etkilerini en aza indirmektedir. Kişilerin gündelik yaşamlarında başarılı hale gelmeleri, sosyal durumlarıyla yakından ilişkilidir. Son dönemlerde önemli faktörler arasında yer alan spor, sosyal yaşamın hemen her anında etkilidir. Ayrıca sosyal yaşamın düzenlenmesinde ve geliştirilmesinde, spor önemli bir etken olarak görülmektedir (Şahan, 2007).

2.5. Bireysel Sporlar

İlk olarak, insanlık tarihinin geneline bakıldığında savunma amaçlı olan spor, daha sonraları gelişerek ve değişerek günümüzdeki hâlini almıştır. Özellikle bireysel sporlar bireyin mücadele gücünü artırmaktadır. Günümüz toplumlarının ekonomik yönden ilerlemesinin bir sonucu olarak, insanlar sosyal aktivitelere yönelmekte ve bu aktivitelerden spor da payını almaktadır. Böylece spor giderek yaygınlaşmakta ve bu yaygınlaşmanın sonucu olarak bireyler arasında bazı spor dalları daha öne çıkarak branşlaşma gerçekleşmektedir. Bir kişinin bir başkasıyla karşılıklı etkileşim ve mücadeleye girmeden yaptığı sporlara bireysel sporlar denilmektedir. Gelir ve eğitim düzeyi düşük insanlar daha çok nitelik gerektirmeyen sportif aktiviteler yolu ile kendilerini sergilemenin ve ortaya koymanın çabası içine girebilirlerken; eğitim ve gelir düzeyi yüksek ve nitelik gerektiren işleri yapanların oluşturduğu yüksek statü gruplarında da spor yapma eğilimleri bu hazdan kaynaklanabilmektedir. Bireysel sporlar beraberinde, kişinin kendine olan güven duygusunu, denetimini, çabuk karar verme becerisini ve kendi haklarını koruma gibi özellikleri geliştirerek, bireyin kendi yeteneklerinin farkında varmasına yardımcı olur (Şahan, 2007).

Bireylerin başka bir kişinin yardımını olmaksızın, rakip ile temaslı veya temassız olarak tek başına yaptığı, teknik ve taktik uygulayarak gerçekleştirdiği sporlardır. Atletizm, atıcılık, bisiklet, boks, cimmastik, eskrim, judo, halter, güreş, kayak, masa tenisi, tenis, taekwondo gibi olimpik sporları içerir. Bireysel sporlarda sorumluluk sadece sporcudadır. Başarı ya da başarısızlık sporcunun kendisine aittir. Bu durumda bireysel spor dallarında spor yapan sporcuların daha fazla stres yaşamasına sebep olmaktadır. Bireysel sporcular çoğu zaman yalnızlık duygusuna kapılırlar. Yaptıkları spor branşı gereği sorunlarını kendileri çözme eğilimindedir. Günlük hayatlarında karşılaştıkları sorunları müsabakalarda olduğu gibi yardım almadan kendileri çözmeye çalışırlar (Yıldırım, 2011).

Boks, güreş, judo, taekwondo gibi spor dallarını da bireysel sporlar grubuna dâhil etmiştir. Yüksek erkeklik egosu gerektiren bu spor dallarında, sporcucu rakibi ile direkt mücadele etmektedir. Öte yandan, badminton, masa tenisi, tenis, okçuluk gibi spor dalları, sporcuların kendi aralarında ve birbirleri ile temas olmadan yarıştıkları bireysel sporlardır. Yüksek düzeyde dikkat ve çeviklik gerektirir (Kat, 2009).

2.6. Takım Sporları

Spor zaman içerisinde değişiklik göstererek, 1950'li yıllardan bu güne takım sporları alanında da insanların ilgisini çekerek ve etkileyerek ilgi alanını genişletmiştir. 1980'lerden sonra takım sporlarına olan alaka daha da artmıştır. Özellikle futbol branşına artan ilgi diğer spor branşlarına da sıçrayarak devam etmektedir.

Günümüzde dünyada en büyük spor organizasyonu olimpiyatlar ve dünya futbol şampiyonasının olduğu bir gerçektir. Futbol basta olmak üzere basketbol, voleybol, hentbol, amerikan futbolu, su topu, hokey gibi spor branşları son derece önemli bir yer tutmaktadır (Kat, 2009).

Futbol, basketbol, voleybol, hentbol, buz hokeyi gibi en az iki ve daha fazla sporcudan meydana gelen, karşılıklı gruplar arasında yapılan spor etkinliklerine takım sporları denir. Genelde taktik önemlidir. Sporcular strateji ve taktik bilincine sahip olmak zorundadırlar. Başarı ve başarısızlık bütün takıma pay edildiğinden dolayı sporcuların sorumlulukları ve ruhsal zorlanmaları daha azdır. Yardımlaşma, takım arkadaşlarını tanıma, onların yarışma esnasında neler yapabileceklerini kestirebilme gibi

özellikler önemlidir (Kat, 2009).

Sorumluluk paylaşıldığı için sporcular kendilerini müsabaka içinde duygusal yönden fazla yıpratmazlar. Ekiple çalışabilme, iş birliği yapabilme, başarı ve başarısızlığı paylaşabilme gibi özellikler ön plana çıkar (Kat, 2009).

2.7. Zekâ

Zekâ tartışmaya açık ve ilgi çeken konulardan biridir. Bunun yanı sıra günümüzde kesinleşmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Net bir tanımı olmamakla birlikte, ortaya çıkan tanımlamaların hemen hepsinde eksik bir tanım muhakkak bulunmaktadır. Biyologlar, eğitimciler, psikologlar gibi çokça bilim insanı tarafından zekâ, anlamlandırılmaya ve tanılandırılmaya çalışılmıştır (Armsterong, 2000).

Zekâ; eğitimcilere göre, öğrenme yetisi; biyologlara göre; çevreye adapte olma yetisi; psikologlara göre; muhakeme vasıtasıyla sonuca varma yetisi olarak tanımlanmıştır (Armsterong, 2000).

Zekâ; birçok kültürde değer bulan bir ürün oluşturma yetisi; reel hayatta yüz yüze geldiği sorunlara tesirli ve verimli çözümler ortaya koyabilme becerisi; çözüme ulaşması gereken yeni ve karmaşık durumlar karşısında sorunları bulma yeteneğidir (Gardner, 1993).

Yukarıda da söz edildiği üzere zekânın birçok tanımı olsa da net bir açıklaması bulunmamakla birlikte hemen her tanımında eksiklik bulunabilmektedir. Bu sebeple günümüzde tam olarak zekânın tanımını yapmak olası değil diyebiliriz.

2.7.1. Zekânın tarihçesi

Zekânın günümüze kadar çokça tanımı ortaya çıkmıştır. Zekâ söz konusu olduğunda her alan kendince doğru tanımı yapmıştır. Bütün bu farklı tanımları göz önünde bulundurarak zekânın tanımını; zihnin öğrenme, öğrenilenden faydalı bir şekilde yararlanma yeni duruma adapte olabilme ve yeni çözümler ortaya koyabilme yeteneği olarak yapabiliriz (Demirel, 2000).

Zekâyı tanımlamak adına emek sarf eden bilim insanlarının elde ettiği veriler; zekânın fonksiyonunu ve özelliklerini farklı şekillerde sunmaktadır. Zekâ ile ilgili

birden fazla araştırmacının kuramsal açıdan açıklamaları şu şekildedir:

Bacanlı H. (2000) bir çalışmasında; Spearman' ın zekânın tek etmeden oluştuğunu savunduğundan bahsetmiştir. Zekâyı “q” faktörü adıyla genel bir faktör ve çeşitli birtakım alt becerilerden ibaret olduğunu söylemiştir (Bacanlı, 2000).

Guilford (1989) zekâyı ilk defa kuramsal düzeyde ele alan bilim insanıdır. Zekâya dair ölçme araçları geliştirmekle beraber kişinin bilişsel sistematikiğinin yapısal bütünlüğü olduğunu ve ilerlemelerle ilgili işlemlerde kişiden kişiye farklılıklar göstereceği görüşünü savunur (Ülgen, 1989).

Thorndike' ın ortaya attığı “ok faktör” kuramında zekânın birbirinden farklı etkenlerden oluştuğunu savunmuştur. Bu düzlemde zekâ değil zekâların varlığını savunmuştur (Bacanlı, 2000).

Horn' a (1997) göre okuma yazma, matematiksel hesaplamalar yapma gibi yetenekleri sol yarım küre daha başarılı bir şekilde işleyebilir, sağ yarım küre ise herhangi bir mekânda bireyin kendini yönlendirebilmesi, konstrüktif örüntüleri tanımayı ve müzik formlarını anımsamayı sağlayabilmektedir. Günümüzde çoğu psikolog açısından sol yarım kürenin analitik ve kritik düşünceden, sağ yarım kürenin mekân ve evre ile ilgili olarak sezgisel anlamda sorumluluk üstlendiği gözlenmektedir (Senemoğlu, 1997).

Duyusal zekâyı ortaya atan Goleman; duyusal bellek, evrim basamağında akıllı zihinden daha evvel oluşmuştur ve hayvanlarda da bulunur, savını öne sürmüştür. Duyusal zekâ kişinin şahsını harekete geçirebilme, olumsuzluklara rağmen hayatına devam etme, dürtüleri kontrol altında tutarak doyumunu öteleyebilme, ruhsal yaşantısını düzene sokabilme, sorunların düşüncelerinin önüne geçmesine izin vermeme, umut besleme gibi olguların etkisiyle kendini göstermesidir (Selçuk, 2003).

Fransız psikolog Binet öğrenme zorluğu yaşayan ve yaşamayan öğrencileri çok uzun zaman gözlemleyerek, bu öğrencilerin özelliklerini farklı gruplara ayırmaya çalışmış ve edindiği veriler ışığında bir zekâ testi geliştirmiştir. Bu test Stanford Üniversitesi'nde Termen tarafından uyarlanarak Stanford-Binet testi adı ile yayınlanmıştır (Ülgen, 1989).

Bahsedilen tüm bu öne sürümlerden de çıkarılacağı gibi zekâ, kişisel

değişiklikler, bilişsel beceriler ve eğilimler gibi birden fazla değişik açıdan değerlendirilmektedir.

2.7.2. Zekânın özellikleri

Zekânın birçok özelliği vardır. Günlük hayatta bir insana “zeki” dendiğinde onun diğer insanlara göre bazı şeyleri daha çabuk ve daha iyi bir şekilde yapabildiği anlamına gelmektedir. Zekâ özellikleriyle beraber ele alındığında anlaşılması da kolaylaşacaktır. Zekânın eğitimle ilgili özelliklerine bakıldığında şunlar görülecektir (Saban, 2001, s.17).

Her insan kendi zekâsını artırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir. Zekâ sadece değişmekle kalmaz, aynı zamanda başkalarına da öğretilir. Zekâ insandaki beyin ve zihin sistemlerinin birbiriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir olgudur. Zekâ çok yönlülük göstermesine rağmen kendi içinde bir bütündür. Her insan çeşitli zekâ alanlarının tümüne sahiptir. Her insan çeşitli zekâ alanlarından her birini yeterli bir düzeyde geliştirebilir. Çeşitli zekâ alanları genellikle bir arada uyum içerisinde çalışır. Bir insanın her alanda zeki olması için pek çok yol bulunur (Saban, 2001, s.17).

2.7.3. Zekâ gelişimini etkileyen faktörler

Piaget (1983, s.8), kişinin zekâ gelişiminin zihin gelişimiyle paralel geliştiğini öne sürmüş ve zihin gelişimini etkileyen faktörleri şu şekilde açıklamıştır.

2.7.3.1. Olgunlaşma

Olgunlaşma daha çok fiziksel gelişimi ifade eder. Olgunlaşmanın zihin gelişimi üzerindeki etkisi daha çok yoksunluk durumunda ortaya çıkar. Başka bir deyişle kişi olgunlaşmamış olduğu zaman zihin gelişimi gecikir. Erken olgunlaşma denen durumda da zihin gelişimi ve olgunlaşma arasında bağlantı görmek mümkündür. Kişi olgunlaştıkça zihin gelişimi de ilerler (Piaget 1983, s.8).

2.7.3.2. Yaşantı

Zekâ gelişimi kişinin geçirdiği yaşantılarla artabilir. Özellikle yaşantı zenginliği kişinin zihin gelişimini etkiler. Bu faktör insanın müdahalesine en uygun faktördür.

Diğer bir deyişle çok okuyan değil, çok gezen bilir (Piaget 1983, s.8).

2.7.3.3. Kültürel aktarım

İçinde bulunduğu toplum da kişinin zihin gelişimini etkilemektedir. Kültürler bireylerin zihinlerini nasıl kullanacakları üzerinde gerek davranış kalıpları gerekse dil aracılığıyla belirlemede bulunmaktadır. Ayrıca kültür, bireylere yaşantı zenginliği sağlamasıyla da zihin gelişimini artırır (Piaget 1983, s.8).

2.7.3.4. Dengelenme

Kişinin düşüncesinde tutarlılık ve kararlılık eğilimi vardır. Doğal haliyle zihin kararlı ve tutarlıdır. Dengesizlik öğrenmeyi doğurur, öğrenilen bilgiler önce dengesizlik yaratır, sonra dengeye kavuşurlar. Kişinin zihin gelişimi kolay dengelenbildiğinde daha hızlı olur. (Piaget 1983, s.8).

2.7.4. Çoklu zekânın tanımı

Çoklu zekâ kuramını 1983 yılında “Frames of Mind” (Zihin Çerçevesi) adlı kitabıyla bizlere aktaran Howard Gardner, kendinden önceki bazı kuramcılar ve şahsıyla aynı zamanda yaşayan bazı çağdaşları gibi zekânın çoğul bir iş olduğunun üzerinde durmuştur. Gardner zekâyı, bir kişinin bir veya daha fazla kültürel ortamda kıymet elde eden ürünler ortaya çıkarma veya problem çözme yeteneğidir diye adlandırmıştır (Gardner, 1993).

Bu tanım doğrultusunda Gardner (1993) zekâyı bilişsel alan sınırlaması getirilmeden değişik alanlarda çözüm ve sonuç üretmeye ve üretme çalışmalarına özellikle değinerek, aynı anda zekânın sosyo-kültürel bağlamının varlığına da dikkat çekmeye çalışmıştır (Eriş, 2008).

Nitekim son yıllarda ortaya konan bazı araştırmalarda, Gardner' ın (1993) zekâ tanımının ilk kelimesi olan “bir bireyin” sözcüğü yerine “bir ya da birden fazla bireyin” terimiyle kullanılması önerilmesi uygun görülmüştür (Eriş, 2008).

Çoklu Zekâ Kuramı bireysel farklılıklara önem verdiği ve bireyin potansiyelini açığa çıkarmayı ve geliştirip ilerletmeyi hedef aldığı için son yıllarda ön plana çıkmıştır

(Gardner, 1993).

Gardner' a göre bireyler farklı düşünce yapısına sahiptirler ve eğitimin bireysel farklılıkları ciddiye aldığı görüşünü kabul edersek, tüm bireylere en etkin biçimde hizmet vermelidir demeliyiz. Eğer bireyler zekâ enformatiklerini tanıyabilirse yüz yüze geleceği sorunları çözmeye daha şanslı olabilirler (Talu, 1999).

Çoklu zekâ teorisi insan zihnine açılan bir pencere gibidir ve beynin çeşitli bölümlerinin özellikli fonksiyonlarını açıklar. Diğer bir deyişle çoklu zekâ insan zekâsının içeriğe nasıl tepkide bulunduğu ve bu içeriği nasıl içselleştirip zihinde yorumladığını açıklamaya çalışır. Dolayısıyla çoklu zekâ teorisi açısından bakıldığında zekâ, çok yönlü bir kapasitedir, bir potansiyel veya bir yetidir (Saban, 2001).

2.7.5. Çoklu zekâ kuramı

Çoklu Zekâ Teorisinde ve diğer birçok araştırmada üzerinde durulan zekâ kavramı çağlardan bu yana insanların üzerinde düşündükleri ve düşünmeye devam ettikleri bir kavramdır. Bu düşüncelere bağlı olarak zekâ ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Biyologlar, psikologlar, eğitimciler ve bilgisayar bilimcileri tarafından zekâ, farklı bakış açılarıyla tanımlanmıştır. Zekâ;

- Biyologlara göre; çevreye uyma yeteneği,
- Psikologlara göre; muhakeme yoluyla sonuca ulaşma yeteneği,
- Eğitimcilerle göre; öğrenme yeteneği,
- Bilgisayar bilimcilerle göre; bilgi işleme yeteneği olarak tanımlanmıştır.

(Özgüven, 1994).

Literatürdeki bazı zekâ tanımları aşağıda belirtilmiştir:

James' e göre çoğu insan içinde var olan potansiyelinin bir bölümünü, sahip olunan bilincin sadece çok küçük bir parçasını kullanmaktadır. Bu, tıpkı koca bir organizmaya sahip olduğu halde yalnızca küçük parmağını kullanmaya ve hareket ettirmeye alışmış bir insan gibi düşünülebilir. İnsanların yaşamlarında nasıl kullanabileceklerini hayal bile etmedikleri çok hazine vardır. Bu hazinelere biri de zekâdır. Zekâ, insanların var olan tüm zihinsel güçlerini ifade eden bir kavramdır (Demiral, 2006).

İbni Sina' ya göre; zekâ hem öğrenme sürecinden ayrı, hem de dış dünyadan gelen algıların insana verdiği bilgiyi öğrenmeyle ortaya çıkmaktadır. Öğrenme süreci hakkında sonradan öne sürülmüş tek taraflı kuramları çok daha önceki bir asırda birleşik bir şekilde öne süren bu görüş, modern psikolojinin bağdaştırıcı görüşüne de uygun düşmektedir (Selçuk, 2002).

Binet' e göre zekâ; özeleştirici gücü, arzulanan bir şeyi elde etme amacı için adaptasyonlar kurabilme kapasitesi, belirli bir yöne yönelme ve devamlılık gösterebilme eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Sattler, 2001).

Wechsler' e göre zekâ, bireyin amaçlı davranma, akılcı düşünme ve çevresiyle etkilice baş etmek için kullandığı bütünsel kapasitedir (Wechsler, 1967).

Edward L. Thorndike “çok faktör” “adlı kuramında, zekânın birbirinden farklı faktörlerden meydana geldiğini, bunun için zekâ değil zekâlar olduğunu ve bu faktörlerin birbirinden bağımsız olduğunu ifade etmiştir. (Toker ve diğerleri, 1968).

Bir sorunun çözümünde birden fazla faktör rol alabilir. Soyut zekâ, mekanik zekâ ve sosyal zekâ olmak üzere üç faktör vardır. Zekânın düzey, genişlik ve hız olmak üzere üç boyutu vardır (Selçuk, 2002).

Ülgen' e göre zekâ, alanları ve gelişme sınırları açısından biyolojik yapı, gelişmeyi sağlayan tecrübenin zenginliği açısından da çevresel koşullarla ilgilidir. Bireyde yumurtanın, spermle döllendiği andan itibaren çevrenin etkisi başlar ve yaşam boyu devam eder. Biz, bireylerin kalıtsal olarak getirdikleri yeteneklerin sınırlarını ölçme gücüne henüz sahip değiliz. Zamanla DNA şifreleri çözülsün, belki kalıtsal zekâyı ölçmek mümkün olabilir (Ülgen, 1995).

Yirminci yüzyılın başlarında psikoloji bilimi soyut bir kavram olan zekânın anlaşılması ve belirlenmesi sonrasında, zekâ testlerinin hazırlanması ve geliştirilmesi konusunda yoğun olarak ilgilenmiştir. Bu aralarda Sperman'ın “faktör analizi” yöntemi tanınmaya başlamıştır (Ülgen, 1995).

Sperman' a göre bütün zihinsel etkinliklerde rol oynayan genel bir zekâ vardır ve buna “g” faktörü (genel faktör) denir. Belirli zihinsel etkinliğin gösterilebilmesi için genel zihinsel yeteneğin dışında gerek duyulan zihin gücüne “s” faktörü (özel faktör) denir. Zekâyı ölçmek g' yi ölçmektir (Selçuk, 2002).

1911 yılında Stern, zekâ yaşının kronolojik yaşa bölünmesini önermiş, Terman ve Merrill, bu işleme IQ (zekâ bölümü) deyimini uygun görerek, test sonucunda deneklerin IQ' larını hesaplamışlardır (Ülgen, 1995).

Guilford, ilk kez zekâyı kuramsal düzeyde bilişsel görevlerle incelemiştir. Guilford, zekâ ölçme aracı geliştirirken, insanın bilişsel sisteminin yapısal bütünlüğü olduğuna ve süreçlerle ilgili işlemlerin bireyden bireye farklılık gösterdiği görüşüne dayanır (Ülgen, 1995).

Guilford' a göre zihin birbirinden bağımsız faktörlerden meydana gelmiştir. Bu faktörler sınıflandırılabilir. 120 faktör vardır. Faktörler belli bir içeriği, belli bir işlemden sonra belli bir ürün haline getiren zihin yeteneğidir. Her zihinsel etkinliğin içerik, işlem ve ürün olmak üzere üç yönü vardır (Selçuk, 2002).

Piaget, geleneksel zekâ anlayışından farklı olarak ortaya koyduğu “Uyum Kuramı” na göre zekâyı bireyin çevresine uyum sağlama süreci olarak tanımlamış; uyumun ise organizma ve çevre arasındaki dengeyle gerçekleştiğini ifade etmiştir. Her etkinliğin amacı dengeye ulaşmaktır. Zekâ, zekâ testinden alınan puan değildir (Toker ve diğerleri, 1968).

Piaget, zekâyı, zihin değişme ve kendini yenileme gücü olarak tarif etmiş ve zekâya gelişimsel açıdan yaklaşmıştır. Ayrıca çocukların ilkel zihin yapısına sahip küçük yetişkinler olmadığını belirtmiştir. Zihinsel yaklaşımda, zihinsel yapı sindirim sistemine, bilgiler besin maddelerine benzetilir. Her besin maddesinin yenildikten sonra hazmedilip vücutta kullanılmasına benzer olarak, dış dünyadaki nesne ve olaylar da algılanır, değerlendirilir ve kullanılabilir hale getirilir. Algılanan bilgiler, besinlerin organizmayı değiştirdiği gibi bilişsel fonksiyonları değiştirir ve geliştirir (Selçuk, 2002).

Sternberg, Triarşik Zekâ Kuramını geliştirmiştir. Pratik bilgiyi kapsayan biçimde zekâyı yeniden tanımlamıştır. Bu kuram bileşimsel, deneyimsel ve bağlamsal alt kuramları içerir (Selçuk, 2002).

Ceci, biyo-ekolojik yaklaşımı savunmuştur. Genel zekâ ya da “g” faktörü biçiminde tanımlanan tek bir zekâ kavramına karşı çıkmış, zekâyı biyolojik temelleri olan çoklu bilişsel potansiyel, bağlam ve bilgi bütünlüğünde değerlendirmiştir (Selçuk, 2002).

Zekâya çoklu bir yaklaşımla bakan Gardner' a göre ise zekâ; kişinin bir veya daha fazla kültürde değer bulan ürün ortaya koyabilme kapasitesi ve gerçek hayatta karşılaştığı problemleri çözebilme becerisidir (Gardner,1993). Gardner bu tanımında diğer zekâ tanımlarından farklı olarak zekâ ve kültür ilişkisinden söz etmiştir.

Zekâ her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın, bireyin içinde bulunduğu durumda nasıl davrandığı, kapasitesinin ne olduğu, gelecekteki başarısının ne olacağı gibi sorulara yanıt bulmak ve bunun sonucunda da, birey hakkında klinik tanı konması, özel eğitim için uygun eğitim sınıfına ve düzeyine yerleştirilmesi ve ona göre eğitim verilmesi gibi kararlar vermeye yöneliktir. Bu bakımdan önemli olan, birey hakkında verilecek kararın doğruluğudur. Bu da zekânın yanında bireye ilişkin birçok özellik hakkında güvenilir bilgi toplanmasına bağlıdır (Erkuş, 1998).

Zekâ ile ilgili yapılan araştırmalarda insan beyninin işlevleri üzerinde durulmuştur. Çünkü fareler ve beyin hasarlı insanlar üzerinde yapılan araştırmalarda, zekâ alanlarıyla ilgili davranışların beyin farklı merkezleri tarafından yönetildiği görülmüştür. Örnek olarak beyin sağ tarafında oluşan bir hasar görme bozukluğuna sebep olurken, sol tarafındaki bir hasar konuşma bozukluğuna sebep olur (Selçuk, 2002).

İnsan beyni vücudun yaklaşık %2' si kadar bir ağırlığa sahiptir. Beyinde yaklaşık 100 milyar sinir hücresi (nöron) bulunur. Nöronlar uyarılma ile alınan uyarıyı iletebilme özelliğine sahiptir. Nöronlar hücre gövdesi, dentrit ve akson olmak üzere üç kısma ayrılır. Yeni doğanda dentrit ağları seyrek ve az gelişmiştir. Özellikle doğumdan sonraki altı ay boyunca çevreden duyuşal iletiler alındıkça dentritler dallanır ve aktif hale gelir. Her nöron dentritler aracılığıyla komşu nöronların aksonlarından gelen iletileri alır. Bu iletileri kimyasal ve elektriksel işlemler yoluyla akson boyunca sinaps adı verilen boşluklara aktarır. Sinaps oluşturamayan nöronların çoğu ölür. Hayatın ilk yılında beyin hücrelerinin sayısı azalır ama beyin ağırlığı iki kat artar. Çünkü nöronlar işitilen, görülen, dokunulan, tadılan uyarılara tepki verirken dentritler yoluyla fiziksel bağlantılar kurar ve geliştirir. Çocuğun aktif yaşantısı, zihinsel çabası ve zengin çevresel uyarıcılar dentritlerin dallanmasını hızlandırır. Böylece zekâ gelişir (Selçuk, 2002).

Beyni üç bölüme ayırarak incelemek mümkündür. Bu bölümler ön beyin, orta beyin ve arka beyindir.

Ön beyin; talamus, serebrum, limbik sistem ve beyin kabuğundan oluşur (Cüceloğlu, 1991). Ön beyin, öğrenme, bedensel hareketler, düşünme gibi insan yaşamında çok önemli olan işlevleri gerçekleştirir.

Orta beyin, ön beyni ve arka beyni birbirine bağlayan bir işlevi üstlenmektedir. Orta beynin işitme, görme ile ilgili önemli işlevleri vardır (Cüceloğlu, 1991).

Arka beyin; medulla, serebellum ve ponsdan oluşur. Medulla kalbin atışını nefes almayı ve kan basıncını denetler. Serebellum (Beyincik), kas faaliyetlerini koordine eder, pons ise beyinciğin iki lobu arasındaki bağlantıyı sağlayan köprü vazifesi görmektedir (Cüceloğlu, 1991).

Beyin sağ ve sol olmak üzere iki yarım küreden oluşur. Beyin yarım kürelerini ikiye ayıran bir yarıktır. Fissura adı verilen bu yarığın tabanında bulunan Korpus kallasum yarım küreleri birbirine bağlar. Beyin yarım küreleri boz madde ile sarılmıştır. Boz maddenin altında ak madde bulunur. Ak madde içerisinde ise gangliyonlar yer alır. Bu gangliyonlarda bir hasar meydana geldiğinde bilinçli hareketlerde bozukluklar görülür (Selçuk, 2002).

Beyin yarımkürelerinin her biri vücudun zıt tarafını denetlemektedir. İnsanların %90-95' inin sol yarımküresi baskındır. El hareketini denetleyen alanlar sol yarımkürede baskın olduğu için insanların büyük çoğunluğu sağ elini kullanır. Herhangi bir nedenle sol yarımküre zarar görürse sağ yarımkürede baskın özellikler gelişebilir. Baskın yarımkürenin üstlendiği işlevler arasında dil öğrenimi, matematik, mantık gibi konular vardır. Baskın olmayan yarımküre ise müzik, resim ve yüzlerin tanınması gibi alanlarda etkindir (Selçuk, 2002).

Tablo 2.1. Beynin sağ ve sol yarım küreleri ve işlevleri (Selçuk, 2002)

Sol Yarımküre	Sağ Yarımküre
Sağ elin denetlenmesi	Sol elin denetlenmesi
Konuşma, ses, gramer	Tek sözcük anlamları, ses perdeleri
Düşünme ve mantık	Sezgisel mantık yürütme
Analiz	Bütünleştirme
Dakiklik	Görme, hayal, tasarım
Matematiksel olgularda yeterlilik	Sanat yeteneği
Kısa süreli işitsel bellek	Duygusal imge belleği
Otomatik tekrar etme	Yenilik
Dinleme ve konuşma	Bakmak ve yapmak

Tablo 2.1’ de görüldüğü gibi, beynin iki farklı yarım küresi birbirinden farklı işlevlere sahiptir. Bireyin yapmakta olduğu işlevsel faaliyetine göre, o davranışın temelinde yatan beyin bölgesi etkinlik göstermektedir. Örneğin birey konuşurken sol yarım küre, sağ yarım küreye göre daha faal bir duruma geçmektedir. Aynı birey, mekân algılamasıyla ilgili bir etkinliğe başlayınca, sol yarım küredeki faaliyet azalırken sağ yarım küredeki faaliyet artmaktadır (Cüceloğlu, 1991).

Öğretim esnasında yarım kürelerin dengeli gelişimi sağlayan etkinliklere yer verilmelidir çünkü iki yarım kürenin ortak kapasitesi, her ikisinin ayrı ayrı güçlerinin toplamından daha fazladır (Cüceloğlu, 1991).

Beyin yarım küreleri birbirinden farklı işlevlerden sorumlu gibi gözükse de bir konu üzerinde etkinlikler ve düşünme süreçleri genellikle iki yarım kürenin işlevleri ile de ilgilidir. Beyin bütün olarak çalışan bir sistemdir. Beyinde gerçekleşen en basit işlem dahi, beynin tümünü ilgilendirir ve beynin her iki bölümünün de etkin olarak çalışması sonucu ürün elde edilir. Dolayısıyla her iki yarım küre birbirine sürekli olarak bilgi aktarmak, iletişim içerisinde çalışmak durumundadır. Bazı beyin bölgeleri belirli işler için uzmanlaşmış olabilir. Fakat her bir beyin işlemi, beynin tümünü ilgilendiren bir olaydır. En basit beyin işleminin bile temelinde, çok sayıda karmaşık ilişkiler yatar. Beynin farklı yarım küreleri içerisinde bütünleşmiş farklı bölgeler, çeşitli işlevler

konusunda uzmanlaşmışlardır. Günümüzde çoğunlukla sağ beyin yarım küresinin gelişimi üzerinde durulmamakta, okul sıralarında okuma, yazma, matematik, mantık gibi alanlarda başarılı öğrenciler ödüllendirilmektedir. Sanat, resim, müzik gibi alanlar yeterince desteklenmemektedir. Genellikle sınavlarda Türkçe, fen bilgisi, matematik, sosyal bilgiler dersleri ile ilgili sorular sorulmakta bu da resim, müzik, beden eğitimi gibi derslerin daha önemsiz olduğuna yönelik bir düşünce oluşturmaktadır (Cüceloğlu, 1991; Senemoğlu, 2001).

Çoklu Zekâ Kuramı, bireysel farklılıkların önemli olduğu fikrinin geçerliliğidir. Bu kuramın eğitimde kullanımı, her bir öğrencinin özel ilgi ve yeteneklerine olduğu kadar bütün öğrencilerin öğrenme yollarını fark etmeye ve saygı göstermeye bağlıdır (Kuru, 2001).

Gardner Çoklu Zekâ Kuramında; insan beyninin milyonlarca yıl içinde nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiğini ve dünyadaki farklı toplulukların değer verdikleri farklı yetenek ve kapasitelerinin nasıl açıklanabileceği sorularına yanıt aramış ve bir zekâyı belirleyen sekiz ölçüt olduğunu açıklamıştır (Gardner, 1999).

Bu zekâ ölçütleri aşağıda belirtilmiştir:

1. Beyin arızalarında potansiyel ayırma: Gardner yapmış olduğu bir çalışmada hastalık ya da herhangi bir kaza neticesinde beyinlerinin belli bölümleri etkilenmiş olan insanları incelemiştir. Bir insanın beyninin sol lobu zarar görmüştür. Bu hasta konuşma ve yazmada zorlanırken şarkı söyleyebilmekte, matematiksel işlemleri yapabilmekte, duygularını ifade edebilmektedir. Dolayısıyla beynin sol lobu, sadece sözel etkinlikleri etkilemiş diğer zekâları etkilememiştir (İflazoğlu, 2003).

2. Dâhiler, üstün zekâlılar ve diğer olağanüstü bireylerin varlığı: Dâhiler bir zekâ bölümünde üstün yetenekli ancak diğer işlevleri düşük olan bireylerdir. Öyle dâhiler vardır ki mükemmel çizerler, mükemmel müzikal hafızaları vardır, ama okuduklarını anlamada güçlük çekerler (İflazoğlu, 2003).

3. Çekirdek işlemler tanısı ya da işlemler grubu: Her zekâ, tıpkı bilgisayarın gerektirdiği gibi, o zekâ alanında değişik etkinlikleri yürütmeye hizmet eden işlemlere sahiptir. Müzikal zekâda, bu işlemler, değişik ritim yapılarını fark etme yeteneğini

kapsarken, fiziksel zekâda diğerlerini taklit etmek gibi yetenekleri içerir (İflazoğlu, 2003).

4. Gelişimsel tarih ve tanınmış uzman grubunun performansları: Bütün zekâlar ilk çocukluk yıllarında ortaya çıkmaya başlar. Zekâ etkinlikleri bazı zamanlar hızlanmakta ya da yaşla birlikte zayıflamaktadır. Fakat her bir zekâ etkinliğinin gösterdiği tarih kişiden kişiye değişiklik gösterir. Örneğin ünlü besteci Mozart müziğe başladığında sadece dört yaşındaydı. Diğer bestecilerin en aktif zamanları ise 80' li-90' lı yaşlarıdır. Bu da ileriki yaşlarda güçlü bestelerin yapılabileceğini göstermektedir. Fakat matematik yeteneği farklı bir yörüngeye sahiptir. Matematik yeteneği müzik yeteneği gibi ilk çocukluk döneminde ortaya çıkmaz. Çünkü bu dönemde çocuk halen somut işlemler dönemindedir. Matematik yeteneği yine de erken yaşlarda ortaya çıkmaya başlar. Çoğu matematik ve fen buluşlarının henüz 13-14 yaşlarında olan Blaise Pascal ve Karl Friedrich gibi gençler tarafından geliştirildiği bilinmektedir (İflazoğlu, 2003).

5. Evrimsel bir tarih ve olası evrim: İnsanların zekâ alanlarında zaman içinde gerçekleşen gelişmeleri incelemek gerekir. Örneğin; görsel-uzamsal zekâdaki gelişme, mağara çizimlerinden; müzikal zekâdaki gelişme ise arkeolojik kazılarda bulunan müzik aletlerinin incelenmesiyle tespit edilebilmiştir. Çoklu Zekâ Kuramı tarihi bir çerçeveye de sahiptir. Bazı zekâ alanlarının önceki devirlerde şimdikinden daha önemli olduğu görülür. Örneğin; insanların kırsal alanda yaşadıkları ve bedenlerini etkin bir şekilde kullandıkları dönemlerde bedensel zekâ çok önemliydi (İflazoğlu, 2003).

6. Psikometrik bulguların desteği: Gardner, standart testlerle çoklu zekânın ölçülemeyeceğini savunmakla beraber destek olması açısından Wechsler Zekâ Ölçeği' nin sözel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, uzamsal-görsel zekâ, bedensel-kinestetik zekâ alt ölçeklerinin olduğunu, bireysel zekânın ölçülmesinde Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğinin kullanılabileceğini belirtmektedir (İflazoğlu, 2003).

7. Deneysel psikolojik çalışmaların desteği: Psikoloji alanında zekâların birini diğerinden ayıran çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin sözel zekâyı, matematiksel-mantıksal zekâyâ çevirmede; okuma yeteneğini başka yeteneğe çevirmede başarısız olan bireyler bu çalışmaların odak noktasını oluşturmuştur. Sonuç olarak insanların, sekiz zekâ alanını değişik düzeylerde gösterebildikleri görülmüştür (İflazoğlu, 2003).

8. Sembolik sistem içinde şifreleme hassasiyeti: Gardner' a göre zeki davranışların en iyi göstergelerinden biri, insanoğlunun sembolleri kullanma kapasitesidir. Sembolize etme yeteneğinin insanoğlunu diğer türlerden ayıran en önemli faktörlerden biri olduğunu belirten Gardner, her bir zekânın gerçekte kendi sembollerine sahip olduğunu belirtmiştir. Örneğin; sözel zekâ Türkçe, İngilizce, Fransızca gibi dillerde yer alan sembolleri, görsel-uzamsal zekâ ise mimarlar, mühendisler ve modacılar tarafından kullanılan bir seri grafik dillerini kapsar (İflazoğlu, 2003).

Gardner' a göre bir özelliğin zekâ olarak tanımlanabilmesi için, kültürel değerinin bulunması, bir dizi sembole sahip olması ve içinde problem çözülebilmesi gerekmektedir (Green, 2000).

Gardner' a göre zekânın özellikleri şunlardır:

1. Her insan, kendi zekâsını artırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir.
2. Zekâ, sadece değişmekle kalmaz, aynı zamanda başkalarına da öğretilir.
3. Zekâ, insandaki beyin ve zihin sistemlerinin birbiriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir olgudur.
4. Zekâ, çok yönlülük göstermesine rağmen kendi içinde bir bütündür.
5. Her insan, çeşitli zekâ alanlarından her birini yeterli düzeyde geliştirebilir.
6. Çeşitli zekâ alanları, genellikle bir arada ve belli bir uyum içinde çalışırlar.
7. Bir insanın her alanda zeki olabilmesinin birçok yolu vardır (Saban, 2001).

Gardner Çoklu Zekâ Kuramında zekânın gelişimini destekleyici ve engelleyici çevresel faktörler olduğunu savunmuştur. Bu faktörler şunlardır:

Kaynaklara Ulaşma Şansı: Belli zekâ alanlarının gelişebilmesi için bireyler çeşitli kaynaklara ihtiyaç duyarlar. Örneğin ailenin maddi durumu elvermiyorsa, çocuk keman, piyano gibi müziksel zekâyı geliştirebilecek enstrümanlara ulaşamadığından bu zekânın güçlenmesi, gelişebilmesi zorlaşabilir (Kaptan, 1998).

Tarihsel- Kültürel Faktörler: Kültürel yapı ve toplumsal değerler bireylerin zekâ gelişimini etkilemektedir. Örneğin okulda matematik ve fen bilimine dayalı programlar önemseniyorsa, öğrencilerin yalnızca mantıksal-matematiksel zekâsı gelişebilir (Kaptan, 1998).

Coğrafi Faktörler: Bireylerin yaşadıkları yer zekâ gelişimleri üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin köyde yetişmiş bir çocuk apartmanda yetişmiş bir çocuğa oranla bedensel zekâsını daha çok geliştirebilir (Kaptan, 1998).

Ailesel Faktörler: Bireylerin zekâ gelişiminde ailelerinin büyük etkileri vardır. Örneğin ressam olmak isteyen bir çocuğun ailesi onun avukat olmasını istiyorsa çocuğun dilsel zekâsı desteklenmelidir (Kaptan, 1998).

Durumsal Faktörler: Zekâ gelişiminde bireysel faktörlerin de etkisi vardır. Kalabalık bir ailede büyümüş bireyler doğalarında sosyal olmasalar bile, duruma uyum sağlama çabasıyla sosyal zekâları daha çabuk gelişir (Kaptan, 1998).

Çoklu Zekâ Kuramının bazı temel ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkeler aşağıda belirtilmiştir:

1. İnsanlar farklı zekâ türlerine sahiptir.
2. Her insanın kendine özgü bir zekâ profili vardır.
3. Zekâlar bireye özgü gelişim sürecine sahiptir.
4. Bütün zekâlar dinamiktir.
5. İnsandaki zekâlar gelişebilir ve tanımlanabilir.
6. Her bir zekânın gelişimi kendi içinde değerlendirilir.
7. Zekâlardan biri diğerinin aktarılması için kullanılır.
8. Her bir zekâ kendine özgü bir sisteme sahiptir.
9. Bütün zekâlar bireyin gelişimi yolunda kullanılan farklı ve özel kaynaklardır.
10. Saf bir zekâ türü çok seyrek görülür.
11. Şu ana kadar bilinen zekâ türlerinden daha farklı zekâ türleri olabilir (Gardner, 1983).

Çoklu Zekâ Kuramı bilişsel bilim, gelişimsel psikoloji ve nörobilimden yararlanarak her bireyin zekâ düzeyinin özerk güçler ya da yetenekler tarafından oluşturulduğunu ve sekiz zekâ gücünün var olduğunu savunmaktadır (Demirel, 2000).

Gardner'ın 1995' de eklediği son öge ile birlikte önerdiği 8 zekâ türü şöyledir:

- Sözel-Dilsel Zekâ

- Mantıksal-Matematiksel Zekâ
- Görsel-Uzamsal Zekâ
- Bedensel-Kinestetik Zekâ
- Müziksel-Ritmik Zekâ
- Kişilerarası-Sosyal Zekâ
- İçsel-Bireysel Zekâ
- Doğacı Zekâ.

Gardner, 1983 yılında geliştirdiği Çoklu Zekâ Kuramı ile ezberci eğitim sistemi yerine öğrenciler arasındaki bireysel ve zihinsel farklılıkları ortaya çıkararak bu farklılıklara göre eğitim verilmesi ilkesini ortaya atmıştır. Çoklu Zekâ Kuramı ile zekânın toplumlar ve eğitim üzerinde yıllardır devam eden etkisini, yani sadece matematik ve sözel zekâsını hesaba katan klasik zekâ testini, zekânın tanımlanmasını tarihe karıştırmıştır. Gardner, zekânın iki değil, yukarıda belirtildiği gibi sekiz yönü olduğunu savunmuştur. Böylece sadece matematikte ve dilde başarılı olanlar değil, müzikte, sporda, dansa, iletişimde, doğada, resimde kendini gösterenlerin, kendini iyi tanıyanlarında zeki olduğunu ortaya çıkarmıştır (Demirel, 1999b).

2.8. Çoklu Zekâ Alanları

2.8.1. Sözel-dilsel zekâ

Değişik kültürlerde yaşayan insan, dil kullanma becerisine sahiptir. Kimileri dili sadece iletişim amacıyla kullanırken, kimileri birden çok dil ve iletişim becerileri gösterebilirler. Dil zekâsı, sözcükleri hem sözlü hem de yazılı olarak etkili biçimde kullanma becerisidir. Sözel zekâ, bir bireyin kendi diline ait kavramları bir masalcı, bir konuşmacı veya bir politikacı gibi sözlü olarak ya da bir şair, bir yazar veya bir gazeteci gibi yazılı olarak etkili bir biçimde kullanabilmesi kapasitesidir (Saban, 2002).

Gardner' a göre sözel-dilsel zekânın dört ana elemanı vardır:

1. **Ses bilgisi (fonoloji):** Kelimelerin seslerinden haberdar olmaktır.
2. **Söz dizimi (sentaks):** Dilin yapısı ile ilgilidir. Gramer kurallarını ve kelimelerin sıralanmasını içerir.

3. Anlam bilgisi (semantik): Kelimelerin anlamlarından haberdar olmak ve bu anlamlar doğrultusunda insanlarla etkileşime girmektir.

4. Pragmatik: Açıklamak, ikna etmek, cesaretlendirmek ya da herhangi bir amaç için dilin kullanılmasıdır. Amaç karşıdaki kişilerle başarılı bir etkileşim kurmaktır (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2002).

Sözel- dilsel zekânın özündeki kapasiteler şunlardır: (Bümen, 2002).

- Düzeni ve sözcüklerin anlamını kavrama.
- Açıklama, öğretme, öğrenme.
- Mizah' a dayalı anlatım.
- Yazılı ya da sözlü olarak etkili hitabet, ikna ve güdüleme yeteneği.
- Hatırlama ve geri getirme.
- Metalinguistik analiz (dili araştırma için kullanabilme yeteneği).

Gardner, dilin insan zekâsının üstün bir örneği ve toplumsallaşma sürecinde büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. İnsan, kelimelerle düşünme yeteneğini kullanarak problem çözer, geleceğini planlar ve yaratır (Campbell, Campbell, ve Dickinson, 1996).

Sözel- Dilsel Zekâsı baskın olan öğrencilerin özellikleri:

- Dinleyerek öğrenmekten hoşlanır.
- Kitap okumayı sever.
- Yaşına uygun kelimeleri doğru bir şekilde telaffuz eder.
- Uzun hikâye ve fıkralar anlatır.
- İsimler, tarihler, yerler hakkında iyi bir hafızaya sahiptir.
- Başkaları ile yüksek düzeyde sözel iletişime girer.
- Normal öğrencilerden daha iyi yazar.
- Etkili dinleme becerilerine sahiptir.
- Farklı dilleri öğrenme becerisine sahiptir.
- Dilbilgisi kurallarını etkili biçimde kullanır.
- Farklı zamanlarda, farklı amaçlar için, farklı gruplara etkili bir biçimde hitap edebilir.
- Dinleyicileri konuşmaları ile etkiler.

- Dil zekâsı güçlü olan bireyler edebiyat, hukuk, dilbilim, kütüphanecilik, siyaset gibi alanlarda başarılı bir şekilde çalışırlar (Saban, 2002; Yavuz, 2001).

Sözel zekâsı güçlü olan bireyler için öğrenme ortamlarında konuşma, yazma, kelime oyunları, okuma, taklit gibi etkinlikler uygulanır.

Sözel zekâyı harekete geçirmek için uygulanabilecek etkinlikler şunlardır:

1. İlgi çekici bir konu hakkında konuşma yapma.
2. Yeni kelimeler öğrenme ve kullanma.
3. Eksik hikâyelerin sonunu tamamlama.
4. Süreli yayınlara abone olup okuma.
5. Günlük olayları özetleyerek yazma (Gardner,1983).

2.8.2. Mantıksal-matematiksel zekâ

Mantıksal-matematiksel zekâ, bireylerin sayıları etkili bir şekilde kullanabilmesi ya da sebep-sonuç ilişkisi kurarak olayların oluşumu ve işleyişi hakkında etkili bir şekilde mantık yürütebilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Bu zekâ türü, nesnelere sınıflayarak, nesnelere belli özelliklerini niceliksel olarak sayısallaştırarak, hesaplayarak, genellemeler yaparak, hipotezleri test ederek kullanılır (Armstrong, 1994).

Mantıksal-matematiksel zekâyâ sahip insanlar, mantık kurallarına, neden-sonuç ilişkilerine, varsayımları oluşturmaya, sorgulamaya ve bunlara benzer soyut işlemlere karşı çok hassas ve duyarlıdırlar (Saban, 2002).

Bu zekâ alanı baskın olan öğrenciler için uygulanabilecek öğretim stratejileri arasında soru-cevap, sokratik soru sorma, kuralını bul, sınıflama ve ayırt etme, hesaplama, venn şeması, satranç, yap-boz, dama oyunları, tahminde bulunma, eleştirel düşünme sayılabilir (Armstrong, 1994b; Kagan ve Kagan, 1998).

Mantıksal-matematiksel zekânın özünde aşağıda belirtilen kapasiteler yer almaktadır:

1. **Soyut yapıları tanıma:** Çevredeki örüntüleri ayırt etme gücüdür.
2. **Tümevarım yoluyla akıl yürütme:** Parçalardan bütüne gitme sürecinde kullanılan mantıktır.

3. **Tümdengelim yoluyla akıl yürütme:** Bütünden parçalara gitme sürecinde kullanılan mantıktır.
4. **Bağlantı ve ilişkileri ayırt etme:** Bu kapasite günlük yaşamda bireylerin kullandıkları verileri, sıralama ve sınıflama davranışlarını içerir.
5. **Karmaşık hesaplamalar yapma:** Bu kapasite günümüzde en çok zekâ temsilcisi olarak kabul edilmekte olanıdır. Buna rağmen, sadece okulda öğrenilen sayı ilişkilerini ve matematik işlemlerini değil, bunları günlük hayatta kullanabilme becerisini de içerir.
6. **Bilimsel yöntemi kullanma:** Bu süreçte gözleme, yargılama, tartma, karar verme ve uygulama basamakları vardır. Günlük yaşamda bir problemle karşılaşıldığında bu yöntem kullanılır. Önce problemle ilgili tüm olaylar gözlenir, sonra problemle en çok hangi olayın ilgili olduğu belirlenir. Sonrasında problemle ilgili bir karar verip uygulanır (Bümen, 2002).

Mantıksal-matematiksel zekâsı güçlü olan bireylerin özellikleri şunlardır:

- Teknik aletlerin nasıl çalıştığını merak eder.
- Matematik problemlerini hızlıca çözer.
- Zihinden işlemleri kolayca yapar.
- Geometrik şekillere ilgi duyar.
- Matematik dersinden hoşlanır.
- Matematik konulu bilgisayar oyunlarından hoşlanır.
- Satranç ve dama gibi oyunları oynamayı sever.
- Mantık bulmacalarını çözmeyi ve beyin jimnastiğini sever.
- Yüksek seviyede bilişsel düşünme işlemlerinin kullanıldığı deneyler yapmaktan hoşlanır.
- Soyut ve kavramsal düşünebilir.
- Sebep-sonuç ilişkilendirmesi gelişmiştir (Armstrong, 1994a).

Mantıksal-matematiksel zekâyı harekete geçirmek için uygulanabilecek etkinlikler şunlardır:

- Bilimsel yöntemi kullanarak proje hazırlamak.

- Belirli bir konuda olaylar arasındaki sebep- sonuç ilişkisini açıklayarak konuşma yapma (Gardner, 1983).

2.8.3. Görsel-uzamsal zekâ

Görsel-uzamsal zekâ, bir insanın bir avcı, bir izci ya da bir rehber gibi görsel ve uzaysal dünyayı doğru bir şekilde algılaması veya bir dekoratör, bir mimar ya da bir ressam gibi dış dünyadan edindiği izlenimler üzerine değişik şekiller uygulaması kapasitesidir. Bu zekâ alanı, bireyin çevresini objektif olarak da dış çevreden edindiği görsel ve uzaysal fikirleri grafiksel olarak sergilemesi kabiliyetini içerir. Görsel-uzamsal zekâyâ sahip insanlar, yer, zaman, renk, şekil, biçim ve desen gibi olgulara ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı hassas ve duyarlıdır. Dolayısıyla, görsel-uzamsal zekâsı güçlü kişiler, varlıkları, olayları veya olguları görselleştirerek ya da resimlerle, çizgilerle ve renklerle çalışarak en iyi öğrenirler (Saban, 2002).

Bu zekânın özündeki kapasiteler şunlardır: (Lazear, 2000).

1. **Aktif imgeleme/hayal gücü:** Bireylerin zihinsel hayal gücünü ifade eder.
2. **Zihinde canlandırma:** Olayların, kişilerin ve şekillerin akılda resimlenmesidir. Bu kapasiteyi kitaptan okuduklarımızı zihnimizde canlandırırken kullanırız.
3. **Uzayda yer/yön bulma:** Günlük hayatta sık sık yaşadığımız bir olaydır. Bireyin ulaşmak istediği yeri bulma becerisidir.
4. **Grafik temsili:** Bu kapasite bir fikir, bir kavram veya bir duyguyu daha iyi anlatabilmek için yapılmış görsel resimler yaratmayı içermektedir. Fotoğraf, heykel, resim, video vb. çalışmalar bu kapasitenin ürünüdür.
5. **Uzaydaki nesnelere arasındaki ilişkileri tanıma:** Bir olayın ilerleyen basamaklarını tahmin etme gibi becerileri kapsar.
6. **İmajlarla zihinsel manevralar yapma:** Bireyin hafızasında belirlediği imajları kişi ve nesnelere ilişkilendirerek kullanma kapasitesidir.
7. **Farklı açılardan objeler arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanıma:** Günlük hayatta kullanılan objelerden benzer olanları hatırlama ve bunları kullanma kapasitesidir.

Görsel zekâsı güçlü olan öğrenciler için sınıfta kullanılacak öğrenme yolları arasında grafiklerin, sembollerin, resimlerin, renklerin kullanılması ve olayların görselleştirilmesi sayılabilir.

Görsel zekâsı güçlü bir öğrencinin bazı özellikleri şunlardır:

- Olayları görsel olarak tasvir eder.
- Harita, tablo ve diyagramları yazılı metinlere kıyasla daha iyi anlar.
- Yaştlarından daha çok hayal kurar.
- Sanatsal etkinliklerinden zevk alır.
- Yaşına göre şekil ve resimleri daha iyi çizer.
- Film, slayt ve benzeri görsel sunumları izlemeyi sever.
- Renklere duyarlıdır.
- Okuma materyallerinde sık sık karalamalar yapar.
- Yap-boz, bulmaca gibi görsel etkinliklerle uğraşmaktan zevk alır.
- Yaşına göre ilginç üç boyutlu yapılar ve modeller oluşturur.
- Nesnelerin yerini hatırlar.
- Görsel zekâsı güçlü olan bireyler ressamlık, mimarlık, dekoratörlük, heykeltıraşlık gibi mesleklerde başarıyla çalışırlar(Armstrong,1994a).

Görsel zekâyı harekete geçirmek için uygulanabilecek etkinlikler şunlardır:

- Hayal gücünü artıracak çalışmalar yapma.
- Düşünceleri resim, poster, broşür, grafik, harita gibi görsel materyallerle ifade etme (Gardner, 1983).

2.8.4. Bedensel-kinestetik zekâ

Bedensel-kinestetik zekâ ile bir kişinin bir aktör, bir atlet ya da bir dansçı gibi düşünce ve duygularını anlatmak için vücudunu kullanmadaki ustalığı veya bir heykeltıraş, bir cerrah ya da bir tamirci gibi ellerini kullanma ve elleriyle yeni şeyler üretme kabiliyetleri kastedilir. Bedensel-kinestetik zekâ alanı, koordinasyon, denge, güç esneklik ve hız gibi bazı fiziksel yetenekleri ve bu yeteneklerin hepsinin bir arada işlenmesini sağlayan devinimsel nitelikteki bazı özel becerileri de içermektedir.

Bedensel-kinestetik zekâ alanı güçlü olan insanlar, en iyi yaparak- yaşayarak ve hareket ederek öğrenirler (Saban, 2002).

Bu zekânın özündeki kapasiteler şunlardır: (Lazear, 2000).

1. **Vücut hareketlerini kontrol etme:** Bu kapasite örneğin bir oyun, bir dans gösterisi sırasında bireyin vücut hareketlerini sırasıyla yapabilmesidir.
2. **Önceden planlanmış vücut hareketlerini kontrol etme:** Günlük hayatta sürekli olarak kullanılan yürüme, koşma gibi etkinliklerin hareketlerini farkında olmadan düzenli olarak yapabilmektir.
3. **Bedenin farkında olma:** Bu kapasite bedeni anlama ve hareketlerin ona göre düzenlenmesini ifade eder.
4. **Zihin ve beden arasında güçlü bir bağ kurma:** Zihinde gerçekleşen bir şeyin bedeni etkilemesini ifade eder.
5. **Pantomim yetenekleri:** Bu kapasite pantomim, rol yapma, taklit, drama gibi etkinlikleri kapsar.
6. **Bedeni tümüyle iyi kullanma:** Bireyin bedenini bir bütün olarak görmesi ve zayıf yönlerini güçlendirilmesi kapasitesidir.

Bedensel zekâsı güçlü olan bireyler için kullanılabilecek öğrenme yolları arasında jest ve mimikleri kullanma, dans, oyun, zihin ve bedenin birleştirilmesi sayılabilir.

Bu zekâ türü güçlü olan bireylerin özellikleri şunlardır:

- Spor yapmayı sever.
- Bir veya daha çok spor dalıyla ilgilenir.
- En iyi yaparak ve yaşayarak öğrenir.
- Diğer insanların hareketlerini ustaca taklit eder.
- Çamurla oynamayı, yontmayı ve devinimsel etkinliklere katılmayı sever.
- Bir şeyi parçalara ayırmaktan ve yeniden bir araya getirmekten büyük zevk alır.
- Gördüğü bir şeyi dokunarak keşfetmeye çalışır.
- Koşmaktan, yürümekten, zıplamaktan ve benzer aktivitelerden hoşlanır.
- El becerisi gerektiren işlerde başarılıdır.
- Düşünürken ve çalışırken kendini beden dilini kullanarak ifade eder.

- Oyun hamuru ve kil gibi şekillendirilebilir nesnelere çalışmaktan zevk alır.
- Bir yerde uzun süre kaldıklarında hareket etmeye ve kıvılcılamaya başlar (Armstrong, 1994a).

Bedensel zekâyı harekete geçirmek için uygulanabilecek etkinlikler şunlardır:

1. Tiyatro, drama gibi etkinlikler yapmak.
2. Yürüme, koşma, yüzme etkinlikleri yapmak.
3. Farklı spor dallarına ait müsabakalar düzenlemek (Gardner,1983).

Özetle, maharet, zarafet, denge sözcükleriyle açıklayabileceğimiz bedensel-kinestetik zekâ bütün spor dallarından cerrahlığa; rol yapma yeteneğinden dikiş-nakış işlerine kadar, sihirbazlığa kadar beden becerisi gerektiren bütün işlerde hassasiyet sahibi olmakla ilgili bir zekâ türüdür. Bu zekâ, bebeğin yürüyebilmek için yaptığı çalışmalarla başlayıp hayatın her döneminde ve her alanında kendini hissettirdiği için az veya çok, ama herkeste belli bir seviyeye kadar var olan; ama sınırları çizilemeyecek kadar büyük bir potansiyel gücü ifade eder (Dağlı A. 2006).

2.8.5. Müziksel-ritmik zekâ

Bu zekâ türü, ritmik ve tonal kavramları tanıma ve kullanma ile çevreden gelen seslere, insan seslerine ve müzik aletlerine karşı duyarlılık kapasitelerini içerir (Başbay, 2000).

Müziksel-ritmik zekâ; bir kişinin müzisyen, besteci ya da şarkıcı gibi müzik formlarını algılaması, ayırt etmesi, yeni şeyler üreterek kendini ifade etmesi kabiliyetidir. Bu zekâ türü ile bir kişinin bir müzik parçasındaki ritme, akustik düzene, melodiye ve çevreden gelen seslere olan duyarlılığı kastedilir. Müziksel-ritmik zekâsı baskın olan bireyler en iyi ve en etkili olarak melodi, ritim ve müzikle öğrenirler (Saban, 2000).

Bu zekâ alanında öğrenmeyi seven öğrenciler için uygulanabilecek öğretim stratejileri arasında; zeminde bir fon müziği, lirik dersler ve iki sesli şarkılar sayılabilir (Armstrong, 1994; Kagan&Kagan, 1998).

Müziksel-ritmik zekânın özündeki kapasiteler şunlardır: (Lazear, 2000).

1. **Müziğin ve ritmin yapısına değer verme:** Bu kapasite müziğin duyuşsal davranışlarla olan ilişkisini ifade eder.
2. **Müzikle ilgili şemalar oluşturma:** Bazı müzik türlerinin ve ritimlerin belli olaylar, yerler ve nesnelere ile ilişkilendirilmesidir.
3. **Seslere karşı duyarlılık:** Bu kapasite günlük hayatta bireyleri uyaran seslerin öğrenilme ve duyulma kapasitesidir.
4. **Melodi, ritim ve sesleri taklit etme, tanıma ve yaratma:** Bu kapasite bir başkasının yaptığı tansal ya da ritmik örüntüleri tekrar etmeyi ifade eder.
5. **Ton ve ritimlerin değişik özelliklerini kullanma:** Bu kapasite ses, ton ve ritimlerin bir iletişim aracı olarak kullanılmasını ifade eder.

Müziksel-ritmik zekâsı baskın olan bireylerin belirgin özellikleri şunlardır:

- Güzel bir sesi vardır.
- Çevresindeki seslere karşı hassas ve duyarlıdır.
- Bir müzik aletini çalar veya bir koroda şarkı söyler.
- Dinlediği şarkıların melodilerini çok iyi hatırlar.
- Müzikle ilgili mesleklere özenir.
- Öğrendiği şarkıları başkaları ile paylaşmak ister.
- Ders çalışırken farkında olmadan masaya vurarak ritim tutar.
- Bir şarkı duyduğunda farkında olmadan ona eşlik eder.
- Ders çalışırken veya bir şey öğrenirken müzik dinlemekten çok hoşlanır.
- Müzik dersini çok sever.
- Konuşurken veya hareket ederken elleri ve ayakları ile ritim tutar.
- Farkında olmadan kendi kendine mırıldanır.
- Bir şarkının notalarını, eslerini ayırt edebilir.
- Müzik dinleyerek çalışmayı sever (Armstrong, 1994; Gardner, 1999; Saban, 2001).

Müziksel-ritmik zekâyı harekete geçirmek için uygulanabilecek etkinlikler şunlardır:

1. Farklı müzik türlerini dinlemek.
2. Farklı ses ve ritim türleri içeren müzik kasetleri dinlemek.

3. Duygu ve düşünceleri ifade eden şarkıları söylemek (Gardner, 1983).

2.8.6. Kişilerarası-sosyal zekâ

Bu zekâ türü insanlarla iletişim kurma, onların duygularını anlama ve davranışlarını yorumlama yeteneklerini kapsar.

Sosyal zekâ, bir insanın bir öğretmen, bir tedavi uzmanı ya da bir pazarlamacı gibi çevresindeki insanların duygularını, isteklerini ve ihtiyaçlarını anlama, ayırt etme ve karşılama kapasitesidir. Bu zekâ türü ile bir insanın diğer insanlardaki yüz ifadelerine, seslere ve mimiklere olan duyarlılığı ve diğer insanlardaki farklı özelliklerin farkına vararak onları analiz etme, yorumlama ve değerlendirme kabiliyetleri kastedilir. Dolayısıyla, sosyal zekâsı güçlü olan bireylerin bir grup içerisinde grup üyeleri ile işbirliği yapma, onlarla uyum içinde çalışma ve bu kişilerle etkili olarak sözlü ve sözsüz iletişim kurmak gibi yetenekleri söz konusudur (Saban, 2002).

Sosyal zekânın özündeki kapasiteler şunlardır: (Lazear, 2000).

1. **İnsanlarla sözlü ya da sözsüz etkili iletişim kurma:** Bu kapasite karşıdaki kişinin söylediklerinin yanı sıra kullandığı beden dili ve ses tonunu da fark etmeyi ifade eder.
2. **Bir bireyin ruhsal durumunu, duygularını okuma:** Bu kapasite karşıdaki kişinin ruhsal durumunu, o an hissettiği duyguları anlayabilme ve buna uygun davranabilme yeteneğidir.
3. **Grupla iş birliği içinde çalışma:** Bireyde “ben” duygusu yerine, “biz” duygusu oluşturabilmeyi ifade eden kapasitedir.
4. **Karşıdaki kişinin bakış açısıyla dinleme:** Bu kapasite kendi düşüncelerimizi unutup karşıdaki kişinin anlatmak istediğine odaklanmamızı ifade eder.
5. **Empati kurma:** Bu kapasite karşımızdaki kişinin duygularını, düşüncelerini anlama ve bunu ona hissettirme yeteneğidir.
6. **Sinerji kazanma ve yaratma:** Grup içerisinde ortak çaba ve inançla elde edilen bir ürünün tek bir bireye ait olmayıp, tüm grup üyelerinin elde ettiği bir başarı olduğuna inanma ve bunu başkalarına hissettirme yeteneğidir.

Sosyal zekâsı baskın olan bireyler politikacı, danışman, psikolog, öğretmen, turizmci, aktör olabilirler.

Bu zekâ alanında etkili olan öğrenciler için kullanılabilir öğretim stratejileri arasında akran eğitimi stratejileri, karar verme stratejileri, etkileşim becerileri stratejileri, bilgi paylaşma stratejileri sayılabilir (Armstrong, 1994b; Kagan ve Kagan, 1998).

Sosyal zekâsı güçlü bireylerin özellikleri şunlardır:

- Arkadaşları veya akran grupları içinde sosyalleşir.
- Grup içerisinde doğal bir lider olarak görünür.
- Dışarıdayken kendi başının çaresine bakabilir.
- Problemleri olan arkadaşlarına tavsiyelerde bulunur.
- Arkadaşları onun fikirlerine değer verir.
- Topluluklara veya diğer organizasyonlara katılır.
- Bir şeyi başkaları ile paylaşarak öğrenmeyi sever.
- Diğer insanlara bir şeyler öğretmekten zevk alır.
- Başkaları ile çalışmayı ve oynamayı sever.
- Birden çok yakın arkadaşı vardır.
- Arkadaşlarını sık sık arar.
- Diğer insanları düşünür ve onlarla empati kurabilir.
- Arkadaşları onunla olmaktan hoşlanır.
- Başkalarına selam verir ve onları önemser (Armstrong, 1994a).

Sosyal zekâyı harekete geçirmek için uygulanabilecek etkinlikler şunlardır:

1. Başka insanları dinlemek ve kendimizi onların yerine koymak.
2. İnsanlarla iletişim kurma yolları bulmak.
3. Grupla beraber bir proje hazırlamak.

2.8.7. İçsel-bireysel zekâ

Bireyin duygularını, duygusal tepki derecesini, düşünme sürecini tanıma, kendini değerlendirebilme ve kendisiyle ilgili hedefler oluşturabilme yeteneğidir. Ayrıca bireyin kendisi hakkında gerçekçi bir düşünceye sahip olması; iç dünyası, istek, ihtiyaç ve arzularının farkında olmasıdır (Armstrong, 1994).

İçsel zekâ, bir kişinin kendini tanıması, kim olduğunu, ne yapmak istediğini veya çeşitli durumlarda nasıl davranması, nelere yönelmesi ve nelerden uzak durması gerektiğini bilmesi ve bütün bunlara bağlı olarak da hayatında doğru kararlar almasıdır (Saban, 2000).

İçsel zekâsı gelişmiş olan insanlar kendi içlerinde bir değer ve anlayış sistemi oluştururlar. Yaşam felsefelerini oluşturmaya yönelik bir arayış içindedirler. Yaşadıkları her olay ve deneyim üzerinde çok fazla düşünürler. İçsel zekâ aynı zamanda bireyin sağlıklı seçimler yapma, duygusal sağlığa sahip olma, olaylar karşısında yıkılmama, geri çekilebilme ve tepki verebilme yeteneklerini de etkiler (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2002).

Bu zekânın özündeki kapasiteler şunlardır: (Lazear, 2000).

1. **Konsantrasyon:** Belirli bir konuya veya etkinliğe odaklaşma, konsantre olma ve çevredeki diğer etkenlere karşı kapanmayı ifade eder.
2. **Düşünsellik:** Bu kapasite insanın, kendisini düşünmeye ve hayatındaki her detaya değer vermeye çalışmasını ifade eder.
3. **Yürütücü biliş-üst biliş:** Bir sorunla ilgili kendi kendine düşünme, verilen kararları analiz ederek değerlendirme bu kapasite içerisindedir.
4. **Değişik duyguların farkında olma:** Bireysel tepkileri, farklı duyguları hissetmeye, kendini tanımaya yardımcı olan önemli bir kapasitedir.
5. **Öz' ü tanıma ve değer verme:** Bireyi diğer insanların bir parçası, diğer insanların bir parçası olduğu görüşüne sahip olmayı ifade eder.
6. **Yüksek düzeyli düşünme becerileri ve akıl yürütme:** Bu kapasite ile bireyler kendi düşünme süreçlerini analiz ederek, elde ettikleri sonuçları öğrenme süreciyle bütünleştirmek suretiyle daha anlamlı bir yaşam elde edebilirler.

İçsel zekâsı güçlü olan bir öğrencinin bazı özellikleri şöyle belirtilmektedir: (Saban, 2002).

- Bağımsız olmak ister.
- Güçlü ve zayıf yönlerinin bilincindedir.
- Duygularını, hislerini ve düşüncelerini açık ve net bir şekilde dile getirir.
- Kendisine güveni tamdır.

- Hayattaki amacının ne olduğuna ilişkin iyi bir anlayışa sahiptir.
- Hayattaki başarı ve başarısızlıklardan ders almasını bilir.
- Hakkında çok fazla bahsetmediği en az bir ilgisi veya hobisi vardır.
- Yalnız olmaktan hoşlanır.

Bireysel-içsel zekâ türünde gelişmiş olan insanlar arasında; filozoflar, şairler, psikologlar, din adamları, siyasetçiler, yazarlar, araştırmacılar, felsefeciler, kuramcılar sayılabilir (Çırakoğlu, 2003).

İçsel zekâsı aktif olan bireylerde öğrenme ortamlarında olayları içselleştirerek, onlara yoğunlaşarak, duygu ve düşüncelerinin farkına vararak, düşünmeyi düşünerek, benliğini geliştirerek, özgün bireysel etkinlikler yaparak öğrenme etkinlikleri uygulanabilir (Çırakoğlu, 2003).

2.8.8. Doğacı zekâ

Doğacı zekâ ile bireyin bir biyolog gibi doğada yaşayan canlıları tanıma, onları belirli karakteristik özelliklerine göre sınıflandırma ve diğerlerinden ayırt etme yeteneği ile bir jeolog yaklaşımıyla bulutlar, kayalar ya da depremler gibi çeşitli karakteristiklerine aşırı ilgi ve duyarlılık ifade edilir (İflazoğlu, 2003).

Bu zekânın en belirgin özelliği bitkilere, hayvanlara, çevreye karşı ilgi ve araştırma yeteneğidir (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2002).

Bu zekâ alanı, doğaya, doğal kaynaklara, temiz bir çevreye ilgili olma, bölgesel ya da dünya çapında çevre değişikliklerini açıklama, ev hayvanları, doğa hayatı, bahçe ve park sevgisi, teleskop, mikroskop kullanarak doğayı inceleme ve fotoğraf çekme gibi davranışları kapsamaktadır (Armstrong, 1994; Kaptan, 1998; Demirel, 1999b).

Bu zekânın özündeki kapasiteler şunlardır: (Lazear, 2000).

1. **Doğa ile bütünleşme:** Doğal ortamı yaşadığı evi gibi hissetmeyi, onu benimsemeyi ifade eder.
2. **Doğal bitki örtüsüne duyarlılık:** Bu kapasite doğal bitki örtüsüyle ilgilenme, onları tanıma, anlamayı ifade eder.
3. **Canlılar ile etkileşim kurma, onları koruma:** Doğadaki canlılarla ilgilenme, onları koruma ve besleme davranışlarını ifade eder.

4. **Doğanın tepkilerine karşı duyarlılık, farkındalık:** Doğayı hissetme ve doğanın verdiği tepkilerine karşı hassasiyet göstermeyi ifade eder.
5. **Doğadaki bitki ve hayvanları tanıma ve sınıflama:** Doğadaki canlıları tanıma, sınıflama, özelliklerini belirleme ve benzerlik ve farklılıklarını ayırt etmeyi ifade eder.
6. **Bitki yetiştirme:** Bitkileri ekip, biçme, yetiştirme, sulama, hastalıklarıyla mücadele etme gibi davranışları içerir.

Doğacı zekâsı güçlü olan bir öğrencinin bazı özellikleri şöyle belirtilmektedir:

- Toprakla oynamayı ve bitki yetiştirmeyi çok sever.
- Açık havadan hoşlanır.
- Çevre kirliliğine duyarlıdır.
- Canlıları sınıflandırmaya meraklıdır.
- Doğaya, hayvanat bahçelerine, tarihsel müzelere olan gezileri çok sever.
- Hayvan beslemekten hoşlanır.
- Mevsimlere ve iklim olaylarına karşı çok ilgilidir.
- Sınıftaki çiçekleri sular ve onların bakımını üstlenir (Saban, 2002).

Doğa zekâsı gelişmiş bireyler; zooloji, botanik, organik kimya, biyoloji, jeoloji, fotoğrafçılık, dağcılık, izcilik gibi alanlara ilgi duyarlar.

Bu tür zekâsı aktif olan bireylerde öğrenme ortamlarında doğal olayla gözlemleyerek, çevre koruma bilincini hissederek, kendisinin doğanın bir parçası olduğunun farkına vararak öğrenme etkinlikleri uygulanabilir.

Zekâ ile ilgili yapılan araştırmalar; bütün insanların 8 zekâ türünün hepsine birden sahip olduklarını ancak zekâların tümünün birden eşit şekilde gelişmediğini göstermektedir. İnsanlar sahip oldukları bu zekâları geliştirme yeteneğine sahiptir.

Gardner; bu sekiz zekâ alanından başka “varoluşçu zekâ” alanının 9. zekâ alanı olabileceğini düşünmüştür. Ancak varoluşçu zekâ alanının varlığına dair sinir sisteminde bir kanıtın bulunamamış olması nedeniyle varoluşçu zekâyı 9. zekâ olarak tanımlamamıştır. Bir yeteneğin Gardner tarafından zekâ alanı olarak tanımlanabilmesi için nörolojik bir kanıt olması gerekmektedir (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2002).

3. GEREKÇE VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu tarama modeli, “iki ya da ikiden çok sayıda değişkenler arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri” şeklinde tanımlanabilir (Karasar, 2007).

Araştırma; bireysel spor yapan ve takım sporu yapan sporcuların çoklu zekâ ve kinestetik zekâ türünün incelenmesi konusunda durum tespiti yapılacağından dolayı betimsel nitelik taşımaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Yozgat ilinde takım ve bireysel spor branşlarında lisanslı olan 10-20 yaş arası sporcular oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise spor alanlarında antrenman yapmakta olan 583 sporcu oluşturmaktadır. Bu sporcular basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiştir

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada anket ile veri toplama yöntemi uygulanmıştır. Anket formu, Sosyo-Demografik Veri Formu 10 sorudan; Çoklu Zekâ Alanlarını Değerlendirme Ölçeği 80 sorudan oluşmaktadır.

3.3.1. Sosyo-Demografik veri formu

Sosyo-Demografik veri formu, alan yazında incelenerek ve çalışmanın amacına uygun sorular seçilerek oluşturulmuştur. Bu form çalışma grubunun yaş, doğum yeri, cinsiyet, ikamet edilen kişiler, spor branşı, sportif başarı derecesi, millilik durumu, anne-baba eğitim düzeyi, ailenin sporculuk geçmişi özelliklerini belirten 10 sorudan oluşan bir formdur.

3.3.2. Çoklu Zekâ Alanları Değerlendirme Ölçeği

Araştırmada sporcuların çoklu zekâ ve kinestetik zekâ türlerini belirleyebilmek

amacı ile kullanılan Çoklu Zekâ Alanları Değerlendirme Ölçeği, 80 madden oluşmuş olup 5' li Likert tipi ölçme aracı şeklindedir. Çoklu Zekâ Alanları Değerlendirme Ölçeği Armstrong (1994) tarafından, geliştirilmiştir. Ankette yer alan her bir soru için 'Hiç uygun değil', 'Çok az uygun', 'Kısmen uygun', 'Oldukça uygun' ve 'Tamamen uygun' şeklinde seçenekler sunulmuş ve öğrencilerden kendilerine en uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Ölçeğin değerlendirilmesinde ise 'Tamamen uygun' seçeneği 5 puan, 'Oldukça uygun' seçeneği 4 puan, 'Kısmen uygun' seçeneği 3 puan, 'Çok az uygun' seçeneği 2 puan, 'Hiç uygun değil' seçeneği ise 1 puan olarak belirlenmiştir. Ankette yer alan olumsuz ifadeler 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde, olumlu ifadeler 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde puanlanmış olup öğrencilerin her bir zekâ alanından aldıkları toplam puan hesaplanmıştır. Ankette yer alan 80 madde 8 farklı zekâ alanına paylaştırılarak her bir zekâ alanına uygun 10 madde yer almaktadır.

Tablo 3.1. Çoklu zekâ alanlarına ait soru dağılımı

Zekâ Alanı	Soru Numarası
1-Sözel-dilsel zekâ	1, 9, 17, 25, 33, 41, 49, 57, 65, 73
2-Mantıksal-matematiksel zekâ	2, 10, 18, 26, 34, 42, 50, 58, 66, 74
3-Görsel-uzamsal zekâ	3, 11, 19, 27, 35, 43, 51, 59, 67, 75
4-Bedensel-kinestetik zekâ	4, 12, 20, 28, 36, 44, 52, 60, 68, 76
5-Doğacı zekâ	5, 13, 21, 29, 37, 45, 53, 61, 69, 77
6-Müziksel-ritmik zekâ	6, 14, 22, 30, 38, 46, 54, 62, 70, 78
7-Kişilerarası-sosyal zekâ	7, 15, 23, 31, 39, 47, 55, 63, 71, 79
8-İçsel-bireysel zekâ	8, 16, 24, 32, 40, 48, 56, 64, 72, 80

3.4. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

Anket soruları uygulanarak toplanan veriler SPSS 24.0 paket programı kullanılarak analizi yapılmıştır. Anketlerde yer alan sorulara verilen cevapların frekans dağılımları tablolara dönüştürülerek, yüzde, frekans, ortalama, standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Araştırma grubuna, t testi uygulanarak sonuçlar elde edilmiş ve p değeri 0,05 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı kabul edilmiştir.

Tablo 3.2. Puanların çarpıklık basıklık katsayıları ve Kolmogorov-Smirnov testi anlamlılık düzeyi sonuçları

	N	Çarpıklık	Basıklık	p
Sözel-dilsel zekâ	583	,441	-,229	000*
Mantıksal-matematiksel zekâ	583	,425	-,292	000*
Görsel-uzamsal zekâ	583	,187	-,480	000*
Bedensel-kinestetik zekâ	583	-,351	-,050	000*
Doğacı zekâ	583	,276	,109	000*
Müziksel-ritmik zekâ	583	,283	-,008	000*
Kişilerarası-sosyal zekâ	583	-,149	,258	000*
İçsel-bireysel zekâ	583	,625	-,357	000*

Tablo 3-2' de Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları incelendiğinde, çoklu zekâ alanlarına ait alt boyutların puanlarının normallik sapmalarının anlamlı düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Çarpıklık basıklık katsayılarına bakıldığında, puanların ± 1 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Cooper-Cutting çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olmasını normallik açısından uygun bir durum olarak açıklarken, Büyüköztürk ise bu değerlerin ± 1 aralığında olmasının normallikten herhangi bir sapma olmaması olarak yorumlamaktadır.

Yapılan çalışmada puanların çarpıklık-basıklık değerlerinin uç düzeylerde

olmadığı, ± 1 aralığında olduğu ve normal dağılım eğrilerinde aşırı sapmalar olmadığı görüldüğü için parametrik istatistik tekniklerinin uygulanmasına karar verilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Araştırmaya Katılan Araştırma Grubunun Frekans Dağılımı

Tablo 4.1. Araştırmaya katılan sporcuların frekans dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Erkek	349	59,9
	Kız	234	40,1
	Toplam	583	100
Millilik	Evet	27	4,6
	Hayır	556	95,4
	Toplam	583	100
İkamet Durumu	Ailemle Evde	542	93
	Arkadaşlarımla Evde	3	0,5
	Yurtta	33	5,6
	Akrabalarımın Yanında	5	0,9
	Toplam	583	100
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	102	17,4
	Ortaokul	135	23,2
	Lise	179	30,8
	Üniversite	154	26,4
	Diğer	13	2,2
	Toplam	583	100
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	59	10,1
	Ortaokul	91	15,7
	Lise	209	35,8
	Üniversite	212	36,3
	Diğer	12	2,1
	Toplam	583	100
Ailenizde aktif ve geçmişte spor yapan birey var mı?	Evet	248	42,6
	Hayır	335	57,4
	Toplam	583	100

Araştırmaya katılan sporcuların cinsiyetleri arasındaki frekans dağılımına bakıldığında, %59,9' unun erkek sporculardan, %40,1' inin ise kız sporculardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan sporcuların millilik durumlarına bakıldığında, sporcuların %4,6' sının milli sporcu olduğu, %95,4' ünün ise milli sporcu olmadığı görölmektedir.

Araştırmaya katılan sporcuların %93' ü ailesiyle yaşamaktayken, %0,5' i arkadaşlarıyla ev ortamında, %5,6' sı yurttta, %0,9' u ise akrabalarının yanında ikamet etmektedir.

Araştırmaya katılan sporcuların anne eğitim durumlarının frekans dağılımlarına bakıldığında, annelerin %17,4' ünün ilkokul, %23,2' sinin ortaokul, %30,8' inin lise, %26,4' ünün üniversite, %2,2' sinin ise diğer eğitim düzeyinde eğitimini tamamladıkları görölmüştür.

Araştırmaya katılan sporcuların baba eğitim durumlarının frekans dağılımlarına bakıldığında, babaların, %10,1' inin ilkokul, %15,7' sinin ortaokul, %35,8' inin lise, %36,3' ünün üniversite, %2,1' inin ise diğer eğitim düzeyinde eğitimini tamamladıkları görölmüştür.

Araştırmaya katılan sporcuların %42,6' sının ailesinde geçmişte spor yapan fertler bulunduğu, %57,4' ünün ise ailesinde spor yapan fert bulunmadığı görölmüştür.

4.2. Bireysel Spor Yapan Erkek ve Kızların Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 4.2. Bireysel spor yapan erkek ve kızların çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması

	Gruplar	N	Ortalama	Ss	t	p
Sözel-dilsel zekâ	Kız	127	32,9324	7,24925	2,902	,004
	Erkek	173	35,5145	7,85005		
Mantıksal-matematiksel zekâ	Kız	127	35,8268	6,77307	1,223	,216
	Erkek	173	36,8439	7,35511		
Görsel-uzamsal zekâ	Kız	127	37,0472	7,41819	-,006	,996
	Erkek	173	37,0520	7,30185		
Bedensel-kinestetik zekâ	Kız	127	36,0787	6,03246	-,656	,512
	Erkek	173	36,5549	6,33775		
Doğacı zekâ	Kız	127	36,1811	7,14634	1,123	,298
	Erkek	173	37,1156	7,09884		
Müziksel-ritmik zekâ	Kız	127	33,3150	8,14131	1,047	,296
	Erkek	173	34,3121	8,15088		
Kişilerarası-sosyal zekâ	Kız	127	36,1496	6,52721	1,051	,286
	Erkek	173	37,0058	7,28450		
İçsel-bireysel zekâ	Kız	127	37,0709	7,40783	,181	,856
	Erkek	173	36,9133	7,48475		

Araştırmaya katılan bireysel spor yapan sporcuların cinsiyet değişkenine göre zekâ türleri karşılaştırıldığında;

Sözel-dilsel zekâ türünde kız ve erkek cinsiyetleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zekâ, bedensel-kinestetik zekâ,

doğacı zekâ, müziksel-ritmik zekâ, kişilerarası-sosyal zekâ ve içsel-bireysel zekâ türlerinde, bireysel sporcuların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermedikleri görülmüştür ($p>0,05$).

Bireysel spor yapan kız ve erkeklerin zekâ türlerine göre ölçekten elde edilen ortalamalara bakıldığında;

Sözel-dilsel zekâ türünde erkeklerin ortalaması ($35,51\pm7,85$), kızların ortalamasından ($32,93\pm7,24$) yüksek olduğu,

Mantıksal-matematiksel zekâ türünde, erkeklerin ortalamasının ($36,84\pm7,35$), kızların ortalamasından ($35,82\pm6,77$) yüksek olduğu,

Görsel-uzamsal zekâ, türünde erkeklerin ortalamasının ($37,05\pm7,30$), kızların ortalamasından ($37,04\pm7,41$) yüksek olduğu,

Bedensel-kinestetik zekâ, türünde erkeklerin ortalamasının ($36,55\pm6,33$), kızların ortalamasından ($36,07\pm6,03$) yüksek olduğu,

Doğacı zekâ türünde erkeklerin ortalamasının ($37,11\pm7,09$), kızların ortalamasından ($36,18\pm7,14$) yüksek olduğu,

Müziksel-ritmik zekâ türünde erkeklerin ortalamasının ($34,31\pm8,15$), kızların ortalamasından ($33,31\pm8,14$) yüksek olduğu,

Kişilerarası-sosyal zekâ türünde erkeklerin ortalamasının ($37,00\pm7,28$), kızların ortalamasından ($36,14\pm6,52$), yüksek olduğu,

İçsel-bireysel zekâ türünde ise kızların ortalamasının ($37,07\pm7,40$), erkeklerin ortalamasından ($36,91\pm7,48$), yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.3. Takım Sporunu Yapan Erkek ve Kızların Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 4.3. Takım sporu yapan erkek ve kızların çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması

	Gruplar	N	Ortalama	Ss	t	p
Sözel-dilsel zekâ	Kız	107	29,8224	7,35208	,272	,811
	Erkek	176	29,6364	4,14227		
Mantıksal-matematiksel zekâ	Kız	107	31,7477	4,87213	2,271	,024
	Erkek	176	32,9716	4,08122		
Görsel-uzamsal zekâ	Kız	107	35,6075	4,70399	5,261	,000
	Erkek	176	32,3250	4,57524		
Bedensel-kinestetik zekâ	Kız	107	37,5981	4,58846	1,803	,076
	Erkek	176	36,6080	4,41423		
Doğacı zekâ	Kız	107	33,6355	5,61903	1,796	,101
	Erkek	176	32,6193	3,88513		
Müziksel-ritmik zekâ	Kız	107	31,1495	5,53855	3,096	,002
	Erkek	176	28,9432	5,97492		
Kişilerarası-sosyal zekâ	Kız	107	36,0654	4,57283	1,039	,300
	Erkek	176	36,6307	4,35627		
İçsel-bireysel zekâ	Kız	107	34,5607	5,32735	5,021	,000
	Erkek	176	31,8523	3,72801		

Araştırmaya katılan takım sporu yapan sporcuların cinsiyet değişkenine göre zekâ türleri karşılaştırıldığında;

Mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zekâ, müziksel-ritmik zekâ, içsel-bireysel zekâ türlerinde kız ve erkek cinsiyetleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Sözel-dilsel zekâ, bedensel-kinestetik zekâ, doğacı zekâ, kişilerarası-sosyal zekâ türlerinde, takım sporu yapan sporcuların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık

göstermedikleri görülmüştür ($p>0,05$).

Takım sporu ile ilgilenen kız ve erkeklerin zekâ türlerine göre ölçekten elde edilen ortalamalara bakıldığında ise,

Sözel-dilsel zekâ türünde, kızların ortalamasının ($29,82\pm 7,35$), erkeklerin ortalamasından ($29,63\pm 4,14$) yüksek olduğu,

Mantıksal-matematiksel zekâ türünde, erkeklerin ortalamasının ($32,97\pm 4,08$), kızların ortalamasından ($31,74\pm 4,87$) yüksek olduğu,

Görsel-uzamsal zekâ türünde kızların ortalamasının ($35,60\pm 4,70$), erkeklerin ortalamasından ($32,32\pm 4,57$), yüksek olduğu,

Bedensel-kinestetik zekâ türünde kızların ortalamasının ($37,59\pm 4,58$), erkeklerin ortalamasından ($36,60\pm 4,41$) yüksek olduğu,

Doğacı zekâ türünde kızların ortalamasının ($33,63\pm 5,61$), erkeklerin ortalamasından ($32,61\pm 3,88$) yüksek olduğu,

Müziksel-ritmik zekâ türünde kızların ortalamasının ($31,14\pm 5,53$), erkeklerin ortalamasından ($28,94\pm 5,97$) yüksek olduğu,

Kişilerarası-sosyal zekâ türünde ise erkeklerin ortalamasının ($36,63\pm 4,35$), kızların ortalamalarından ($36,06\pm 4,57$) yüksek olduğu,

İçsel-bireysel zekâ türünde de kızların ortalamasının ($34,56\pm 5,32$), erkeklerin ortalamasından ($31,85\pm 3,72$) yüksek olduğu görülmüştür.

4.4. Milli ve Milli Olmayan Sporcuların Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 4.4. Milli ve milli olmayan sporcuların çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması

	Millilik Durumu	N	Ortalama	Ss	t	p
Sözel-dilsel zekâ	Evet	27	36,4815	8,14470	2,857	,008
	Hayır	556	31,9227	7,02911		
Mantıksal-matematiksel zekâ	Evet	27	38,5185	6,71606	3,180	,004
	Hayır	556	34,3237	6,19295		
Görsel-uzamsal zekâ	Evet	27	39,1111	6,01194	3,228	,003
	Hayır	556	35,1716	6,43302		
Bedensel-kinestetik zekâ	Evet	27	38,7037	5,88881	2,002	,046
	Hayır	556	36,5594	5,41187		
Doğacı zekâ	Evet	27	39,2963	6,84900	3,417	,005
	Hayır	556	34,7032	6,22000		
Müziksel-ritmik zekâ	Evet	27	35,8148	8,58907	2,445	,021
	Hayır	556	31,7032	7,32563		
Kişilerarası-sosyal zekâ	Evet	27	40,1481	5,98526	3,217	,003
	Hayır	556	36,3579	5,82226		
İçsel-bireysel zekâ	Evet	27	39,9630	6,03504	4,371	,000
	Hayır	556	34,7464	6,47730		

Araştırmaya katılan sporcuların millilik durumlarına göre çoklu zekâ türleri karşılaştırıldığında, milli olan sporcular ile milli olmayan sporcuların 8 zekâ türü arasında anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. ($p < 0,05$).

Araştırmadan elde edilen ortalamalara bakıldığında ise, 8 zeka türünde de milli sporcuların ortalamalarının, milli olmayan sporcuların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür.

4.5. Bireysel Spor ile Takım Sporunu Yapan Kızların Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Tablo 4.5. Bireysel spor ile takım sporu yapan kızların çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması

	Gruplar	N	Ortalama	Ss	t	p
Sözel-dilsel zekâ	Bireysel spor	127	32,9370	7,24925	3,249	,001
	Takım sporu	107	29,8224	7,35208		
Mantıksal-matematiksel zekâ	Bireysel spor	127	35,8268	6,77307	5,198	,000
	Takım sporu	107	31,7477	4,87213		
Görsel-uzamsal zekâ	Bireysel spor	127	37,0472	7,41819	1,735	,084
	Takım sporu	107	35,6075	4,70399		
Bedensel-kinestetik zekâ	Bireysel spor	127	36,0787	6,03246	2,136	,030
	Takım sporu	107	37,5981	4,58846		
Doğacı zekâ	Bireysel spor	127	36,1811	7,14634	2,988	,003
	Takım sporu	107	33,6355	5,61903		
Müziksel-ritmik zekâ	Bireysel spor	127	33,3150	8,14131	2,333	,020
	Takım sporu	107	31,1495	5,53855		
Kişilerarası-sosyal zekâ	Bireysel spor	127	36,1496	6,52721	0,112	,911
	Takım sporu	107	36,0654	4,57283		
İçsel-bireysel zekâ	Bireysel spor	127	37,0709	7,40783	2,925	,004
	Takım sporu	107	34,5607	5,32735		

Araştırmaya katılan bireysel spor ve takım sporu yapan kız sporcuların çoklu zekâ türleri arasında anlamlı fark olup olmadığına dair yapılan analizler sonucunda, bireysel spor yapan kız sporcular ile takım sporu yapan kız sporcuların sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, bedensel-kinestetik zekâ, doğacı zekâ, müziksel-ritmik zekâ ve içsel-bireysel zekâ türleri arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$).

Sporcuların ortalamalarına bakıldığında ise, bedensel-kinestetik zekâ türünde, takım sporu yapan sporcuların ortalamalarının, bireysel spor yapan kız sporcuların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür.

Sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel uzamsal zekâ, doğacı zekâ, müziksel ritmik zekâ ve içsel-bireysel zekâ türlerinde ise bireysel spor yapan kız sporcuların ortalamalarının takım sporu yapan kızların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür.

4.6. Bireysel Spor ile Takım Sporunu Yapan Erkeklerin Çoklu Zekâ Türlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Tablo 4.6. Bireysel spor ile takım sporu yapan erkeklerin çoklu zekâ türlerinin karşılaştırılması

	Gruplar	N	Ortalama	Ss	t	p
Sözel-dilsel zekâ	Bireysel spor	173	35,5145	7,85005	8,769	,000
	Takım sporu	176	29,6364	4,14227		
Mantıksal-matematiksel zekâ	Bireysel spor	173	36,8439	7,35511	6,095	,000
	Takım sporu	176	32,9716	4,08122		
Görsel-uzamsal zekâ	Bireysel spor	173	37,0520	7,30185	6,799	,000
	Takım sporu	176	32,6250	4,57524		
Bedensel-kinestetik zekâ	Bireysel spor	173	36,5549	6,33775	-,091	,928
	Takım sporu	176	36,6080	4,41423		
Doğacı zekâ	Bireysel spor	173	37,1156	7,09884	7,356	,000
	Takım sporu	176	32,6193	3,88513		
Müziksel-ritmik zekâ	Bireysel spor	173	34,3121	8,15088	7,027	,000
	Takım sporu	176	28,9432	5,97492		
Kişilerarası-sosyal zekâ	Bireysel spor	173	37,0058	7,28450	,585	,559
	Takım sporu	176	36,6307	4,35627		

İçsel-bireysel zekâ	Bireysel spor	173	36,9133	7,48475	8,016	,000
	Takım sporu	176	31,8523	3,72801		

Yapılan araştırmada bireysel spor ve takım sporu yapan erkek sporcuların zekâ türleri arasında anlamlı fark olup olmadığına dair yapılan istatistiki analizler sonucunda, sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zekâ, doğacı zekâ, müziksel-ritmik zekâ ve içsel-bireysel zekâ türleri arasında istatistiksel anlamda anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Sporcuların ortalamalarına bakıldığında ise, sadece bedensel-kinestetik zekâ türünde takım sporu yapan erkek sporcuların ortalamalarının bireysel spor yapan erkek sporculardan yüksek olduğu görülmüştür. Diğer zekâ alanlarında ise; bireysel spor yapan erkek sporcuların ortalamalarının, takım sporu yapan erkek sporcuların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür.

4.7. Milli Sporcuların Çoklu Zekâ Türlerinin Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Tablo 4.7. Milli sporcuların çoklu zekâ türlerinin cinsiyetlere göre karşılaştırılması

	Gruplar	N	Ortalama	Ss	t	p
Sözel-dilsel zekâ	Kız	7	31,5714	9,46673	-1,951	,062
	Erkek	20	38,2000	7,10522		
Mantıksal-matematiksel zekâ	Kız	7	36,7143	4,71573	-,821	,420
	Erkek	20	39,1500	7,28571		
Görsel-uzamsal zekâ	Kız	7	36,5714	3,77964	-1,316	,200
	Erkek	20	40,0000	6,46448		
Bedensel-kinestetik zekâ	Kız	7	38,1429	4,45079	-,288	,776
	Erkek	20	38,9000	6,40641		
Doğacı zekâ	Kız	7	36,1429	8,41484	-1,445	,161
	Erkek	20	40,4000	6,07324		

Müziksel-ritmik zekâ	Kız	7	33,4286	7,04408	-,849	,404
	Erkek	20	36,6500	9,08020		
Kişilerarası-sosyal zekâ	Kız	7	37,8571	5,52052	-1,186	,247
	Erkek	20	40,9500	6,06522		
İçsel-bireysel zekâ	Kız	7	41,2857	6,10230	,667	,511
	Erkek	20	39,5000	6,10004		

Yapılan araştırmada milli sporcuların zekâ türlerinin cinsiyetler bakımından karşılaştırılmasına ait bulgulara bakıldığında, zekâ türlerinin herhangi birisinde, milli sporcuların cinsiyetleri arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Kız ve erkeklerin zekâ türlerine göre ölçekten elde edilen ortalamalara bakıldığında ise,

Sözel-dilsel zekâ türünde, erkeklerin ortalamasının (38,20±7,10), kızların ortalamasından (31,57±9,46), yüksek olduğu,

Mantıksal-matematiksel zekâ türünde, erkeklerin ortalamasının (39,15±7,28), kızların ortalamasından (36,71±4,71) yüksek olduğu,

Görsel-uzamsal zekâ türünde erkeklerin ortalamasının (40±6,46), kızların ortalamasından (36,57±3,77), yüksek olduğu,

Bedensel-kinestetik zekâ türünde erkeklerin ortalamasının (38,90±6,40), kızların ortalamasından (38,14±4,45) yüksek olduğu,

Doğacı zekâ türünde erkeklerin ortalamasının (40,40±6,07), kızların ortalamasından (36,14±8,41) yüksek olduğu,

Müziksel-ritmik zekâ türünde erkeklerin ortalamasının (36,65±9,08), kızların ortalamasından (33,42±7,04) yüksek olduğu,

Kişilerarası-sosyal zekâ türünde ise erkeklerin ortalamasının (40,95±6,06), kızların ortalamasından (37,85±5,52) yüksek olduğu,

İçsel-bireysel zekâ türünde de kızların ortalamasının (41,28±6,10), erkeklerin ortalamasından (39,50±6,10) yüksek olduğu görülmüştür.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan araştırmada, bireysel spor yapan erkek ve kızların zekâ türlerinin karşılaştırılmasına ilişkin bulgulara bakıldığında, sözel-dilsel zekâ türünde kız ve erkek cinsiyetleri arasında anlamlı fark tespit edilmiş olup, sözel-dilsel zekâ türünde erkeklerin ortalamalarının kızların ortalamalarından yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani bireysel spor yapan erkek sporcuların sözel-dilsel zekâ becerilerinin kız sporculardan daha gelişmiş düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma sebep olarak, erkeklerin, arkadaş ortamlarına daha rahat girebilmesi, günün farklı saatlerinde, kız çocuklarına göre daha rahat dışarı çıkıp sosyalleşebilmeleri gösterilebilir.

Mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zekâ, bedensel-kinestetik zekâ, doğacı zekâ, müziksel-ritmik zekâ, kişilerarası-sosyal zekâ, içsel-bireysel zekâ türlerinde, bireysel sporcuların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermedikleri görülmüştür ($p>0,05$).

Mantıksal-matematiksel zekâ türünde, erkeklerin ortalamasının kızların ortalamasından yüksek olduğu, kişilerarası-sosyal zekâ türünde erkeklerin ortalamasının kızların ortalamasından yüksek olduğu, içsel-bireysel zekâ türünde ise kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür.

Görsel-uzamsal zekâ, türünde erkeklerin ortalamasının kızların ortalamasından yüksek olduğu, bedensel-kinestetik zekâ, türünde erkeklerin ortalamasının kızların ortalamalarından yüksek olduğu, doğacı zekâ türünde erkeklerin ortalamasının kızların ortalamalarından yüksek olduğu, müziksel-ritmik zekâ türünde erkeklerin ortalamasının kızların ortalamalarından yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Takım sporu yapan erkek ve kızların zekâ türlerinin karşılaştırılmasına ilişkin bulgulara bakıldığında, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zekâ, müziksel-ritmik zekâ, içsel-bireysel zekâ türlerinde kız ve erkek cinsiyetleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Belirtilen zekâ türlerinde alınan puanlara bakıldığında ise mantıksal-matematiksel zekâ türünde, erkeklerin ortalamasının kızların ortalamasından yüksek olduğu, görsel-uzamsal zekâ türünde kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından yüksek olduğu, müziksel-ritmik zekâ türünde kızların ortalamasının erkeklerin

ortalamalarından yüksek olduğu, içsel-bireysel zekâ türünde de kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak mantıksal-matematiksel zekâ türünde takım sporu yapan erkeklerin zekâ becerilerinin kızlarınkinden daha yüksek olduğu, görsel-uzamsal zekâ, müziksel-ritmik zekâ, içsel-bireysel zekâ türlerinde ise kızların, erkek sporculardan daha becerili oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Mantıksal matematiksel, düşünme düzeyinin erkeklerde daha baskın olması, kızların olaylara ve durumlara daha duygusal bağlamda bakması bu duruma sebep olan özellikler olarak gösterilebilir. Aynı zamanda, görsel-uzamsal zekâ türünde, kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından daha yüksek çıkmasının sebebi olarak ise kızların erkeklere göre görsel olaylara karşı daha çok dikkat ettikleri ve detayları, erkeklerinden daha fazla ve çabuk fark etmeleri gösterilebilir.

Kız çocukları araştırmaya dahil edilen yaş aralıklarında, erkeklere göre müziksel-ritmik olgulara karşı daha hassas ve girişkendirler. Bunu okulda antrenmanda şarkı söyleme isteği, antrenmanlara gelirken ve antrenmanlar esnasında daha çok müzik dinlemeleri, kızların müziksel ritmik ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek çıkması sonucunu destekler varsayımlardır.

Araştırmaya katılan kızların içsel-bireysel zekâ ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından yüksek çıkmasına sebep olarak ise, kızların duygularını erkeklere göre daha yoğun yaşamaları ve duygularını erkeklere göre daha rahat dışa vurmaları gösterilebilir.

Sözel-dilsel zekâ, bedensel-kinestetik zekâ, doğacı zekâ, kişilerarası-sosyal zekâ türlerinde, takım spor yapan sporcuların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermedikleri görülmüştür ($p>0,05$).

Kız ve erkeklerin zekâ türlerine göre ölçekten elde edilen ortalamalara bakıldığında ise, sözel-dilsel zekâ türünde, kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından yüksek olduğu, bedensel-kinestetik zekâ türünde kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından yüksek olduğu, doğacı zekâ türünde kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür.

Kişilerarası-sosyal zekâ türünde ise erkeklerin ortalamalarının kızların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür. Buna sebep olarak ise erkeklerin kültürel

sebeplerle sosyal ortamlara daha rahat girebilmeleri gösterilebilir.

Alan yazın incelendiğinde çoklu zekâ kuramı üzerinde yapılan çalışmaların ve sonuçlarının çeşitlilik gösterdiği ve yapılan çalışmayı destekleyen ve desteklemeyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Cinkılıç ve Soyer (2013)' in yaptıkları çalışmada, erkek ve kadın adayların çoklu zekâ türlerini karşılaştırdıklarında, sadece içsel zekâ türünde anlamlı fark bulmuşlardır ve erkeklerin ortalamalarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Yine İzci ve arkadaşlarının (2007) yaptıkları çalışmada, çoklu zekâ türleri arasında cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Fakat yapılan çalışmada sadece sözel dilsel zekâ türünde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Güllü ve Tekin (2009)' in yapmış oldukları çalışma incelendiğinde, cinsiyetlere göre görsel-uzamsal, sözel-dilsel, müziksel-ritmik, içsel-bireysel ve kişilerarası-sosyal zekâ türlerinde anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşmışlar ve kızların ortalamalarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışma, yapılan çalışmayı destekler nitelik taşımaktadır ancak yapılan çalışmada erkeklerin ortalamaları daha yüksek çıkmıştır.

Loori (2005)' de yaptığı çalışmada; araştırmaya katılanların mantıksal-matematiksel zekâ türünde erkek ve kızları ayrı ayrı incelenmiş ve ortalamalara göre anlamlı farkın mantıksal matematiksel zekâ alanında erkekler lehine olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma, yapılan çalışmayı destekler niteliktedir.

Tekin (2007)' de yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre sosyal zekâ alanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu çalışma, yapılan çalışmayı desteklemektedir.

Bayrak ve ark. (2005) de yaptığı çalışmada cinsiyetlere göre içsel zekâ, alanı arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Fakat yapılan çalışmada, takım sporu yapan erkek ve kızların içsel zekâ alanında cinsiyetler arası anlamlı fark olduğu, bireysel spor yapan bireylerin ise içsel zekâ alanında cinsiyetler arası anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tekin (2007) yaptığı çalışmasında; cinsiyet değişkenine göre içsel zekâ alanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yapılan çalışmada bireysel sporcuların içsel zekâ türünde cinsiyetler arası anlamlı fark olmadığı, takım sporlarında ise anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Tekin (2007) yaptığı çalışmada; cinsiyet değişkenine göre doğacı zekâ alanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yapılan çalışmada hem bireysel hem de takım sporları yapan sporcuların, doğacı zekâ türünde cinsiyetler arası anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Bu çalışma, yapılan araştırmayı desteklemektedir.

Milli olan ve milli olmayan sporcuların türlerinin karşılaştırılmasına ait bulgulara bakıldığında, milli olan ve milli olmayan sporcuların 8 zekâ türü arasında da anlamlı fark olduğu ve milli sporcu olanların ortalamalarının milli olmayan sporcuların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür. Yani milli sporcuların zekâ becerilerinin, milli olmayan sporcularınkinden yüksek olduğu görülmüştür. Buna sebep olarak ise, milli sporcuların küçük yaşlardan itibaren sporla ve elit antrenörlerle iç içe bulunmaları, düzenli beslenmeleri, doğru antrenman programlarıyla çalıştırılmaları, gelecekle ilgili hedeflerinin olması ve bu hedeflere ulaşabilmek için düzenli bir hayat yaşamaları gösterilebilir.

Alan yazın incelendiğinde, araştırılan alt problem ile ilgili, hiçbir çalışma olmadığı görülmektedir. Yapılan bu araştırmanın literatürde bu alanda ki ilk çalışma olduğu bu sebeple alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Bireysel spor ile takım sporu yapan kızların zekâ türlerinin karşılaştırılmasına ait bulgulara bakıldığında, bireysel spor yapan kız sporcular ile takım sporu yapan kız sporcuların sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, bedensel, kinestetik zekâ, doğacı zekâ, müziksel ritmik zekâ, ve içsel-bireysel zekâ türleri arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Sporcuların ortalamalarına bakıldığında ise, bedensel-kinestetik zekâ türünde, takım sporu yapan sporcuların ortalamalarının, bireysel spor yapan kız sporcuların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür. Sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zeka, doğacı zekâ, müziksel ritmik zekâ, kişilerarası-sosyal zeka ve içsel-bireysel zekâ türlerinde ise bireysel spor yapan kız sporcuların ortalamalarının takım sporu yapan kızların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür.

Spor ile uğraşan bireylerin bedensel-kinestetik zekalarının yüksek çıkması beklenen bir durum olmakla beraber, bu düşüncüyü destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Bayrak ve ark. ile Hoşgörür ve Katrancı yaptıkları araştırmalarda beden

eğitimi ve spor yüksekokullarındaki öğrencilerin en çok bedensel zekalarının gelişmiş olduğunu tespit etmişleridir. Altınok ile Tekin ve Tařđın yapmış oldukları araştırmalarda BESYO' da öğrenim gören ve bireysel sporla uğraşan öğrencilerin bedensel-kinestetik zekâlarının takım sporuyla uğraşan öğrencilerin bedensel-kinestetik zekâlarından daha yüksek olduğu sonucunu bulmuştur. Spor bireylerin sadece bedensel-kinestetik zekâlarının gelişimine etki etmeyip diğer zeka alanlarının gelişmesine de olumlu katkılar sunabilir.

Takım sporlarında, takım arkadaşlarıyla müsabaka esnasında koordinasyon, uyum, zamanlama, iş birliği içerisinde hareket etme gibi bedensel hareketlerin daha fazla bulunması sebebiyle, takım sporu yapan kızların bedensel-kinestetik zekâ türlerinin ortalamalarının, bireysel spor yapan kızların ortalamasından yüksek çıktığı dşnlmektedir.

Alan yazın da yapılan incelemelerde, bireysel spor ile takım sporu yapan kız sporcuların zekâ türlerini karşılaştıran herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Araştırılan konu alan yazında yapılan ilk araştırma olma özelliği taşımaktadır. Yapılan araştırmanın bu yönüyle literatüre katkıda bulunacağı dşnlmektedir.

Yapılan araştırmada bireysel spor ve takım sporu yapan erkek sporcuların zekâ türleri arasında anlamlı fark olup olmadığı sonuçlarına bakıldığında, sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zekâ, doğacı zekâ, müziksel-ritmik zekâ ve içsel-bireysel zekâ türleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Sporcuların ortalamalarına bakıldığında ise, bireysel spor yapan erkek sporcuların ortalamalarının, takım sporu yapan erkek sporcuların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür. Sadece bedensel-kinestetik zeka ve kişilerarası-sosyal zeka türünde takım sporu ile ilgilenen erkek sporcuların ortalamaları bireysel spor yapan erkek sporcuların ortalamasından yüksek çıkmıştır.

İzci, Kara ve Dalaman (2007)' ın yapmış olduğu bir araştırmaya göre, cinsiyet değişkeni açısından öğrencilerin zeka türleri arasında anlamlı farklar yoktur. Okur ve ark. (2013) tarafından yapılan bir çalışmada zekâ türleri yönünden, cinsiyetler arasında fark bulunmuştur. Tunç yaptığı bir çalışmada (2008) sözel-dilsel zekâ, görsel-uzamsal

zekâ, müziksel zekâ, bedensel-kinestetik zeka, sosyal zeka ve içsel zeka alanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğunu, mantıksal matematiksel zekanın cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığını bulmuştur. Yenilmez ve Çalışkan (2011) çalışmalarında cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin sözel-dilsel zeka, görsel uzamsal zeka ve müziksel-ritmik zeka puanlarında kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık belirlemişlerdir.

Milli sporcuların zekâ türlerinin cinsiyetler bakımından karşılaştırılmasına ait bulgulara bakıldığında, zekâ türlerinin herhangi birisinde, milli sporcuların cinsiyetleri arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Kız ve erkeklerin zekâ türlerine göre ölçekten elde edilen ortalamalara bakıldığında ise, sözel-dilsel zekâ türünde, kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından düşük olduğu, mantıksal-matematiksel zekâ türünde, erkeklerin ortalamasının kızların ortalamasından yüksek olduğu, bedensel-kinestetik zekâ türünde erkeklerin ortalamasının kızların ortalamasından yüksek olduğu, doğacı zekâ türünde erkeklerin ortalamasının kızların ortalamasından yüksek olduğu, içsel-bireysel zekâ türünde de kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür.

Görsel-uzamsal zekâ türünde erkeklerin ortalaması kızların ortalaması ise Müziksel-ritmik zekâ türünde erkeklerin ortalaması kızların ortalamaları ise olduğu, kişilerarası-sosyal zekâ türünde ise erkeklerin ortalamalarının kızların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür.

Milli sporcuların çok küçük yaşlardan itibaren spor yapıyor olmaları ve küçük yaşlarda elit düzeye ulaşmaları sebebiyle çoklu zekâ alanlarında gelişimlerinin olumlu yönde geliştiği ve birbirine yakın düzeyde olduğu, zekâ türleri ortalamalarına bakıldığında görülmektedir.

Alan yazın da yapılan incelemelerde, milli sporcuların zekâ türlerinin cinsiyetler bakımından karşılaştırılmasına ilişkin herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Araştırılan konu alan yazında yapılan ilk araştırma olma özelliği taşımaktadır. Yapılan araştırmanın bu yönüyle literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

6. ÖNERİLER

1. Çoklu Zekâ Kuramı Gençlik ve Spor Bakanlığı Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı tarafından eğitim müfredatına alınarak Çoklu Zekâ Kuramının sporla entegrasyonunu sağlamalıdır.
2. Çoklu Zekâ Kuramı bütün antrenörlerin üzerine eğilmesi gereken bir alan olmalıdır. Sporcularının bireysel farklılıklarını tespit etmek ve bireysel farklılıklarına göre antrenman programı hazırlayarak sporcunun performansını en üst seviyeye çıkarması amaçlanmalıdır.
3. Bu çalışmanın sadece Yozgat ilinde Yozgat Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından lisans altına alınmış sporculara yapıldığı düşünüldüğünde, benzer çalışmaların profesyonel, milli ve olimpiik sporculara yapılması çoklu zekâ kuramının spor ile bilinmeyen birçok bağının ortaya çıkmasına ve bu bağın bilimsel çalışmalarla geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.
4. Antrenör gelişim kurslarında kurs programına Çoklu Zekâ Kuramı da dâhil edilmelidir. Çoklu Zekâ Kuramı el kitapçıkları basılıp antrenörlere verilmelidir. Bu konuda antrenörler bilinçlendirilmelidir.
5. Sporcuların erken yaşta Çoklu Zekâ alanları ölçülmelidir. Zekâ türlerinin birbirleri ile olan ilişkileri göz ardı edilmemelidir. Eğitsel oyunlarla ve diğer aktivitelerle sporcuların bütün zekâ alanlarını geliştirecek program hazırlanmalıdır.

7. KAYNAKÇA

- Afyon, Y. A. (1997). *Beden eğitimi ve spor tarihi*. Konya: Damla Ofset.
- Altınok, E. (2008). *Beden eğitimi öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çoklu zekâ alanlarının incelenmesi*. (yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Aracı, H. (1999). *Okullarda beden eğitimi*. Ankara: Bağrgan Yayın Evi.
- Armsterong T. Turning Point Transforming Middle Shods, At (2000). The Turning Point The Young Addescent Learner, Teachers College Pres, New York.
- Armstrong, T. (1994). *Educational leadership*. November. ASCD publishing. Alexandria, USA.
- Armstrong, T. (1994'a). *Multiple Intelligences in The Classroom*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Bacanlı H. (2000). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bümen N.T. (2004). *Okulda çoklu zekâ kuramı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bümen, N. (2002). *Okulda Çoklu Zekâ Kuramı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Başbay, A. (2000). *Çoklu zekâ kuramına göre eğitim programları ve sınıf içi etkinliklerin incelenmesi*. (yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Bayrak, Ç. Çeliksoy, M.A. ve Çeliksoy, S. (2005). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarındaki öğrencilerin Çoklu Zekâ Kuramına İlişkin Zekâ Profilleri ve Uygulanan Yetenek Giriş Sınavları ile ilişkisi*, 10-11 Haziran, Bursa: 4. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu.
- Campbell, B. , Campbell, L. , Dickinson, D. (1996). *Teaching and Learning Through Multiple Intelligences*. (Boston, MA, Allyn & Bacon).
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çırakoğlu. M. (2003). *İlköğretimin birinci kademesinde çoklu zekâ uygulamalarının erişkiye etkisi*. (yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi. İzmir.
- Dağlı A. (2006). *1990–2000 Yılları arası ilköğretim II. kademe türkçe ders kitaplarındaki halk şiiri metinlerinin çoklu zekâ teorisi açısından incelenmesi*. (yüksek

lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Samsun.

Demiral, Ü. (2006). *Fen bilgisi öğretiminde genetik ünitesinin kavranmasında çoklu zekâ kuramının öğrenci başarısına etkisi.* (yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.

Demirel, Ö. (2000). *Kurumdan uygulamaya eğitimde program geliştirme.* (3. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2000). *Eğitimde program geliştirme.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Ö. (1999b). *Developing Integrated Skills Through Multiple Intelligence in EFL Classrooms.* Mısır Sempozyumu Bildirisi.

Erkal, M. (1982). *Sosyolojik açıdan spor.* İstanbul: Filiz Kitabevi.

Erkan, N. (1998). *Yaşam boyu spor.* Ankara: Bağırhan Yayınevi.

Erkal M. (1992). *Sosyolojik açıdan spor.* İstanbul: Kutsun Matbaa ve Reklamcılık Merkezi.

Erkuş, A. (1998). Goleman'ın duygusal zekâ görüşünün psikometrik açıdan eleştirisi ve dinamik etkileşimsel model önerisi. *Türk psikoloji Yayınları Dergisi*, 1(1), 31-40.

Fişek, K. (1998). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi.* (2. Baskı). Ankara: Bağırhan Yayınları.

Feist J. (1990). *Theories of Personality.* Mc Neese State University:

Gardner H. (1983). *Frames of Mind.* Basic Books. New York.

Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences.* New York: Basic Books.

Gardner H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practise.* Published By Basic Books, New York:

Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences the theory in practise.* New York: Basic Books.

Gardner, H. (1999). *Intelligence reframed, Multiple Intelligences for the 21st Century,* Basic Books, New York.

- Gardner, H. (1999). *Intelligence Reformed*. New York: Basic Books.
- Green, F. E. (2000). Brain and learning research: implications for meeting the needs of diverse learners. *Education*, 119(4), 682–687.
- Hoşgörür, V. ve Katrancı, M. (2007) Sınıf ve beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin baskın zekâ alanları (Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği), *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, ss.: 33-42
- İflazoğlu, A. (2003). *Çoklu zekâ kuramı destekli kubaşık öğrenme yönteminin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin fen bilgisi dersindeki akademik başarı ve tutumlarına etkisi*. (doktora tezi). Çukurova Üniversitesi. Adana.
- İkizler, H.C. (2000). *Sporda sosyal bilimler*. İstanbul: Alfa Basın Yayım Dağıtım.
- İzci, E. Kara, A. Dalaman, F., (2007). Dershane öğrencilerinin çoklu zekâ kuramı açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-14
- Kat, H. (2009). *Bireysel sporcularla takım sporcularının stres düzeyleri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırılması*. (yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi. Kayseri.
- Kagan, S. ve Kagan, M. (1998). *Multiple intelligences*. The Complete MI Book. San Clemente, CA: Kagan Cooperative Learning.
- Kaptan, F. (1998). *Fen bilgisi öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Koludar, S. (1988). *Futbolda antrenörlük ve eğitim öğretim ilkeleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kuru, E. (2001). Kinestetik zekâ ve beden eğitimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 217-229.
- Küçük, Koç H. (2004). Psiko-Sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 131-141.
- Lazear, D. (2000). *The Intelligent Curriculum*. New York: Zephyr Press.
- Mengütay, S. (1997). *Morpa Spor Ansiklopedisi*. Cilt 2. İstanbul: Orhan Ofset. 156-24
- Piaget, J. (1983). (Çev. Siyavuşgil, S.E.) *Çocukta dil ve düşünce*. İstanbul: Devlet Basım Evi.

- Okur E.,Özdilek Ş.Y.,Sezer B., (2013). Çoklu zeka alanlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, Vol:21 No:2,pp.737-758.
- Özbydar S. (1986). *İnsan davranışlarının sınırları ve spor psikolojisi*. İstanbul:
- Özden Y. (2008). *Öğrenme ve öğretim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeniden Doğuş Matbaası.
- Saban A. (2005). *Çoklu zekâ teorisi ve eğitimi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Saban, A. (2000). *Öğrenme öğretme süreci: yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Saban, A. (2001). *Öğrenme ve öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Basın Yayın Dağıtım.
- Saban, A. (2002). *Çoklu zekâ teorisi ve eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sattler, J.M. (2001). *Assesment of children; cognitive applications*. San Diego.U.S.A.
- Selçuk Z, Kayılı H, Okut L. (2003). *Çoklu zekâ uygulamaları*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Selçuk, Z. (2002). *Çoklu zekâ uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Selçuk, Z., Kayılı, H., ve Okut, L. (2002). *Çoklu zekâ uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu N. (1997). *Gelişim, öğrenme ve psikoloji*. Ankara: Ertem Matbaacılık.
- Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi
- Sevim, Y. (1997). *Antrenman bilgisi*. Ankara: Tutibay Yayınları.
- Şahan, H. (2007). *Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü*. (yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Şahan, H. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü*. *KMU ĞĖBF Dergisi*, Sayı 10, 261-278.
- Tekin, M. (2007). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Çeşitli Değişkenlere Göre Çoklu Zekâ alanlarının incelenmesi*, 02-03 Kasım. Adana: 5. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu.

- Tekin, M. ve Taşğın, Ö. (2008). Orta öğretimde öğrenim gören spor yapan ve yapmayan öğrencilerin yaratıcılık ve çoklu zekâ alanları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (3).
- Toker, F. ve diğerleri. (1968). *Zekâ kuramları*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu Yayınları.
- Tunç, E. (2008). II. Sınıf öğrencilerinin sahip oldukları çoklu zekâ alanlarıyla devam ettikleri lise türü alan ve cinsiyet arasındaki ilişki, *KKEFD.*, Sayı:17, sh.108-130
- Türkel, Ç. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin sportif faaliyete katılım düzeyi ile sosyal uyum ve iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (yüksek lisans tezi), Erciyes Üniversitesi. Kayseri.
- Ülgen G. (1989). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.
- Ülgen, G. (1995). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Ünal Ali N. (2003). *Beden eğitimi ve spor bilimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Voigt, D. (1998). *Spor sosyolojisi*. (Çev. A. Atalay). İstanbul.
- Yavuz, E. K. (2001) *Eğitim- Öğretimde çoklu zekâ teorisi ve uygulamaları*. Ankara: Özel Ceceli Okulları Yayınları.
- Yenilmez K. Çalışkan S. (2011). Relationship between Multiple Intelligences and Creative Thinking of Secondary School Students. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, Sh. 48-63.
- Yıldırım S. (2011) *Lisanslı olarak takım sporu ve bireysel spor yapan ile spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması*. (yüksek lisan tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Bolu.
- Wechsler, D. (1967). *Manual for the Wechsler preschool and primary scale of intelligence*. New York: Psychological Corporation

8. EKLER

8.1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Bu ölçek, ‘**BİREYSEL SPOR VE TAKIM SPORU YAPAN SPORCULARIN ÇOKLU ZEKÂ VE KİNESTETİK ZEKÂ TÜRÜNÜN İNCELENMESİ**’ konulu eğitim araştırması kapsamında gerçekleştirilmektedir. Vereceğiniz cevaplar, bilimsel bir çalışmada kullanılacağından isim belirtmenize gerek olmayıp, elde edilen bilgiler kesinlikle araştırmacının amacı dışında kullanılmayacaktır. Yardımlarınız ve değerli vaktinizi ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Aytaç DAĞDEVİR

1. Cinsiyetiniz   a) Kız   b) Erkek

2. Yaşınız .....

3. Doğum Yeriniz

4. Kimlerle ikamet ediyorsunuz?

a) Ailemle Evde   b) Arkadaşlarımla Evde   c) Yurtta   d)
Akrabalarımın Yanında

5. Branşınız .....

6. Sportif başarı dereceniz (branşınız takım sporu ise oynadığınız lig, ferdi branşlar ise elde ettiğiniz derece)

.....

.....

7. Milli Sporcu musunuz? a) Evet b) Hayır

8. Annenizin eğitim düzeyi

a) İlkokul b) Ortaokul c) Lise d) Üniversite e) Diğer

9. Babanızın eğitim düzeyi

a) İlkokul b) Ortaokul c) Lise d) Üniversite e) Diğer

10. Ailenizde aktif ve geçmişte spor yapan birey var mı?

a) Evet b) Hayır

8.2. Çoklu Zekâ Alanlarını Değerlendirme Ölçeği

Formda yer alan ifadelerin sizin için uygun olup olmadığını aşağıdaki beşli derecelendirme ölçeği üzerinde belirtiniz. Bunun için uygun gördüğünüz rakamın altına **X** işareti koymanız yeterlidir. Her bir rakamın ifade ettiği anlam aşağıda verilmiştir. Cevaplarınızı bu rakamlara göre veriniz.

1= Hiç Uygun Değil	2= Çok Az Uygun	3=Kısmen Uygun	4=Oldukça Uygun	5=Tamamen Uygun
--------------------	-----------------	----------------	-----------------	-----------------

		1	2	3	4	5
1	Kitaplar benim için çok önemlidir.					
2	Matematiksel işlemleri aklımdan hesaplamak benim için kolaydır.					
3	Gözlerimi kapattığımda düşündüklerimi kafamda çok net göre biliyorum.					
4	Düzenli olarak en az bir spor dalı veya bir fiziksel etkinlikle uğraşırım.					
5	Hayvanları çok severim.					
6	Şarkı söylerken kulağa hoş gelen bir sesim vardır.					

7	Arkadaşlarım, ailem görüş ve düşüncelerime önem verirler.					
8	Tek başıma kaldığım zamanlarda kendimle ve içinde bulunduğum toplumla, yaşamla ilgili düşünmeyi severim.					
9	Okumaya, konuşmaya ya da yazmaya başlayacağım zaman kelimeleri adeta kafamın içinde duyarım.					
10	Matematik okulda en sevmediğim dersler arasındadır.					
11	Bir eşya satın alırken eşyanın rengi benim için önemlidir.					
12	Uzunca bir süre bir yerde oturmak benim için çok zordur.					
13	Evde olmaktan daha ziyade doğada ve dışarıda olmaktan zevk alırım.					
14	Duyduğum bir notanın yanlış olup olmadığını söyleyebilirim.					
15	Arkadaşlarımla birlikte gezmek bir yerlerde toplanmak tiyatro ve sinema gibi yerlere gitmek gibi organizasyonları düzenlemeyi severim.					
16	Kendi kişilik özelliklerim hakkında bir şeyler öğrenebilmek amacıyla, arkadaşlarıma, aileme, öğretmenlerime kendimle ilgili çok sık soru sorarım.					
17	Televizyon veya film seyretmekten çok radyo veya kasetleri dinlerim.					
18	Matematikte ve bilgisayarda mantığa dayalı oyunlardan, bulmacalardan ve satranç, dama gibi düşündüren oyunlardan zevk alırım.					
19	Gittiğim pek çok yerde fotoğraf ya da kamera ile film çekmeyi severim.					
20	Hamur, kil, maket yapımı gibi el becerisi gerektiren etkinliklerle uğraşmayı severim.					
21	Mevsimplere ve iklim olaylarına karşı ilgiliyimdir.					
22	Sıkça radyo, kaset veya CD dinlerim.					
23	Bir problemim olduğunda bunu kendi başıma çözmeye Girişmektense daha çok bir başka kişiden yardım almayı tercih ederim.					
24	Kendi başıma ders çalışarak daha iyi öğreniyorum.					
25	Bir kelimeden başka kelimeler türetme ya da sözcük bulmacası gibi oyunlardan hoşlanırım.					

26	“... olursa ne olur?” şeklinde küçük deneyler tasarlamaktan hoşlanırım (örneğin, gül ağacıma verdiğim suyun miktarını her hafta iki katına çıkarırsam ne olur?).					
27	Yap-boz, labirentler ve diğer görsel bulmacaları çözmekten hoşlanırım.					
28	Aklıma gelen en iyi fikirler genelde koşarken, yürüyüş yaparken yada bir sporla meşgul olurken ortaya çıkar.					
29	Balık tutma, avcılık, bahçe düzenlemesi veya bitki yetiştirme gibi faaliyetlerden hoşlanırım.					
30	Bir müzik aletine ilgi duyuyorum ve öğrenmeye çalışıyorum.					
31	En az üç yakın arkadaşım var.					
32	Sadece kendime sakladığım özel bir hobim veya ilgi alanım vardır.					
33	Tekerlemeler, komik şiirler veya kelime oyunları ile kendimi ve başkalarını eğlendirmekten hoşlanırım.					
34	Olaylarda yapı, düzen veya mantıksal sıralama ararım.					
35	Gördüğüm rüyalar çok nettir ve onları kolay hatırlarım.					
36	Genellikle boş zamanlarımı dışarıda geçirmeyi severim.					
37	Kuş beslemek, kelebek ve böcek koleksiyonu oluşturmak gibi doğa ile ilgili projelere katılmayı severim.					
38	İçinde hiç müzik olmasaydı hayatım çok zevksiz (sıkıcı) olurdu.					
39	Kendi kendime eğlenmek (bilgisayar, playstation vs) yerine arkadaşlarımla veya ailemle birlikte oynanan (monopoli, kızmabirader, tombala vs) oyunları tercih ederim.					
40	Geleceğimle ilgili üzerinde düşündüğüm bazı önemli hedeflerim vardır.					
41	Diğer insanlar bazen beni durdurup, yazarken veya konuşurken kullandığım kelimelerin anlamlarını açıklamamı isterler.					
42	Dolaplarım, çekmecelerim ve çalıştığım yer genellikle temiz ve düzenlidir.					

43	Tanımadığım veya ilk kez gittiğim yerlerde genellikle yolumu bulabilirim.					
44	Biriyle konuşurken el ve çeşitli beden hareketlerini kullanırım.					
45	Bilimdeki yeni gelişmelerle takip ederim.					
46	Bazen kendimi, aklıma bir reklam müziği veya bir başka melodi takılmış bir halde bulurum.					
47	Nasıl yapılacağını bildiğim bir şeyi bir başka kişi veya grup insana öğretme konusunda kendime güvenirim ve rahatça anlatırım.					
48	Güçlü ve zayıf taraflarım konusunda gerçekçi bir görüşüm vardır (bu görüşlerim başka insanlar tarafından da destekleniyor).					
49	Benim için İngilizce, tarih ve Türkçe gibi dersler matematik ve fen gibi derslerden daha kolay öğrenilir.					
50	Hemen her şeyin mantıklı bir açıklaması olduğuna inanırım.					
51	Resim çizmeyi veya bir şeyler karalamayı severim.					
52	Nesneler (cisimler) hakkında daha çok şey öğrenmek için onlara dokunmam gerekir.					
53	Düzenli olarak değişen hava şartlarını öğrenmek için hava durumunu takip ederim.					
54	Bir müzik parçasına, davul veya darbuka gibi basit bir vurmali çalgıyla kolaylıkla tempo tutabilirim.					
55	Okulda veya dışarıda arkadaşlarımla oynarken onları yönlendirir ve liderlik ederim.					
56	Bir hafta sonunu veya başka bir tatilimi etrafta pek çok insanın bulunduğu bir yerde geçirmektense, yalnız başıma kalabileceğim sakin bir ortamda geçirmeyi tercih ederim.					
57	Araba ile seyahat ederken manzaradan çok billboardlarda (tabelalarda) yazılan yazılara dikkat ederim.					
58	Nesneleri benzer gruplara ayırmak veya sınıflandırmaktan daima hoşlanırım.					
59	Bazen soyut, sözsüz, görüntüsüz kavramlar hakkında net bir şekilde düşünürüm.					

60	Tehlikeli ve eğlenceli gezintiler veya benzeri heyecan verici fiziksel deneyimlerden hoşlanırım.					
61	Matematik dersinde geometri konularını rasyonel sayılar, denklemler gibi cebir konularından daha kolay öğreniyorum.					
62	Pek çok değişik şarkının veya müzik parçasının melodilerini bilirim.					
63	Kalabalığın ortamlarda kendimi rahat hissederim.					
64	Kendimi güçlü veya hür iradesi olan biri olarak düşünüyorum.					
65	Konuşmalarında, okuduğum veya duyduğum şeyleri sıklıkla kullanırım.					
66	Aletlerin veya makinaların nasıl çalıştığını merak eder ve bunlarla ilgili soru sorarım.					
67	Bir şeye yukarıdan kuşbakışı bakıldığında nasıl görünebileceğini rahatça gözümde canlandırabilirim.					
68	Vücut koordinasyonumun (elimi, kolumu, ayağımı kontrol etme ve kullanma) iyi olduğunu düşünüyorum.					
69	Doğaya, hayvanat bahçelerine veya tarihsel müzelere olan gezileri severim.					
70	Bir müzik eserini bir veya iki defa duyarsam, onu genellikle doğru bir şekilde söyleyebilir veya mırıldanabilirim.					
71	Okulumla veya içinde bulunduğum toplumla ilgili sosyal etkinliklere katılmayı severim.					
72	Olayları veya özel hayatımı kaydetmek için günlük veya ajanda tutarım.					
73	Yazdığım bir yazı çok beğenildi ve bu yazımla çevremde tanındım					
74	Bir şey ölçüldüğü, gruplandırıldığı, analiz edildiği veya miktarı hesaplandığı zaman kendimi daha rahat hissederim.					
75	Resimli kitapları veya yazıları daha çok severim.					
76	Okumak ya da seyretmektense bir şeyi yaparak öğrenmeyi tercih ediyorum. Uygulayarak daha iyi öğreniyorum.					
77	Bazı insanların çevre ve doğa hayatı hakkındaki duyarsızlıkları beni üzmektedir.					

78	Ders çalışırken, iş yaparken veya yeni bir şey öğrenirken sıkça ufak tefek melodiler söyler veya ayağımla yere vurarak bir tempo tutarım.					
79	Kendi başıma eğlenmekten çok bir grup arkadaşla eğlenmeyi tercih ederim.					
80	İleride kendi işyerimi kurma konusunu ciddi olarak düşünürüm.					

9. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, soyadı : Aytaç DAĞDEVİR

Uyruğu : Türkiye (TC)

Doğum tarihi ve yeri: Ankara - 11/03/1991

Medeni hali : Evli

E mail: aytac.dagdevir@hotmail.com

Tel: +90 506 769 54 24

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Yozgat Bozok Üniversitesi	Halen
Lisans	Kırıkkale Üniversitesi	10/06/2013
Lise	Kırıkkale Lisesi	15/06/2007

İş Deneyimleri

Yıl	Yer	Görev
2015-2016	Emniyet Genel Müdürlüğü	Polis Memuru
2016-	Yozgat Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	Spor Eğitim Uzmanı